

9 december 2024

Uitgave van de Leido Academy, het thema-netwerk voor LevenLang Leren

EEN AFTER-ANALYSE

Leeruitkomsten en wetgeving

Vragen die in de Eerste Kamer zijn gesteld n.a.v. van het wetsvoorstel – toch maar een analyse daarvan plegen...

1 Inleiding

Op 24 september dit jaar heeft de Eerste Kamer (EK) na heel veel vragen aan en antwoorden van de ministers van OCW ingestemd met het wetsvoorstel voor het gebruik in het hoger onderwijs van de 'eenheid van leeruitkomsten (EL)', een bijzondere vormgeving van de reguliere 'onderwijseenheid' (dus geen nieuwe eenheid, maar een 'sub-inrichting' ervan).

Dit nummer willen we gebruiken als een soort terugblik op de recente ontstaansgeschiedenis van deze wetsaanpassingen en aanvullingen daarop aan de hand van het verslag van de discussies die in de EK zijn gevoerd. Ze zijn op diverse punten interessant genoeg daarvoor. In samenhang daarmee pakken we ook aspecten mee van de evaluaties die zijn uitgevoerd. Dat is vooral relevant omdat wat nu in de WHW terechtkomt toch kan worden gezien als 'compromis', om voldoende ruimte te bieden voor het inzetten van EL's. Maar tevens worden de kaders ook een stuk strakker ingevoerd en dat zullen de instellingen zich goed moeten (blijven) realiseren.

Om u als lezer niet meteen het spoor bijster te laten worden, geven we hierna de inhoud met de 'koppen'. U kunt dan eventueel ook stukken overslaan en dus 'bladeren', als het ware. In onderstaande paragraaf ook een paar aandachtspunten die we aan de orde stellen.

Inhoud

1	Inleiding	1
2	Wat hier in deze nieuwsbrief wordt aangekaart	2
	• Wat wordt beoogd met het wetsvoorstel...	2
	• Belangrijke aanpassingen al gaandeweg...	3
3	Eerste nota met vragen van de EK wetsvoorstel Leeruitkomsten (april 2024)	3
3.1	Waarom en waarom dan werken met EL's	3
3.1.1	Vooraf screenen?	3
3.1.2	Externe beoordeling instelling vooraf...	3
3.1.3	Twee routes moeten beschikbaar zijn – per variant	4
3.1.4	Student kan geen opleiding met EL's eisen	4
3.1.5	Randvoorwaarden	4
3.1.6	Studieplan	5
3.1.7	Studeerbaarheid	6
3.1.8	Indelen in stukken en voortgang	6
3.1.9	Onduidelijke formulering 'buiten het aanbod'	7
3.1.10	Combinaties voor de docenten	7
3.1.11	Geen bedrijfsopleiding...	8
3.1.12	Liberal arts is een bijzondere vormgeving	8
3.1.13	Baankansen wo-bachelor... heel klein...	9
3.1.14	Suggesties over 'vrijheid'...	9

3.1.15	Eigen werkplek...	10
3.1.16	Nu een formele opleiding... niet meer experimenteel...	12
3.2	Nadere beschouwing OCW...	12
3.2.1	Geen extra budget...	13
4	Analyse van cijfers	16
4.1	Instreamgegevens bekostigd	17
4.2	Totalen inschrijvingen (incl. mensen die eerder het hbo deden) – abs. en relatief	18
5	Verdere en latere vragen vanuit de EK	19
5.1	Vragen VVD	19
5.2	Beantwoording OCW	20
5.2.1	Eigen invulling...	21
5.2.2	Eerste jaar...	21
5.2.3	WO met EL = dual = ...	22
5.2.4	OER ligt vast 'per cohort'	25
5.2.5	Beide routes moeten dan worden aangeboden...	25
Annex 1	Stemming Wet leeruitkomsten hoger onderwijs in de Eerste Kamer	29
Annex 2	Wetswijziging	30
Annex 3	Bericht OCW	32

2 Wat hier in deze nieuwsbrief wordt aangekaart

Om een beeld te schetsen van we zoal aankaarten op hoofdlijnen, hier een opsomming van zaken die in de EK een duidelijke rol speelden bij het komen tot een aanvaarding van het wetsvoorstel.

- *Wat wordt beoogd met het wetsvoorstel...*
De leden van de EK hebben na de aanvaarding door de TK eerder dit jaar van het wetsvoorstel in een aantal rondes allerlei vragen aan OCW gesteld over wat er zoal mee wordt beoogd en wat de instellingen ermee kunnen en zullen gaan doen. Men mag als EK geen amendementen indienen dus men kan alleen maar kritisch zijn en OCW als het ware scherp houden – om de overheid vervolgens zelf te laten beslissen over eventuele aanpassingen. Dat kan dus wel maar het maakt het allemaal bijzonder lastig nl. met weer een gang naar de TK. Omdat die vragen en ook de antwoorden interessante inblikjes geven in hoe de betrokkenen tegen dit alles aankijken, lijkt het goed om dit alles (uit de twee vragenrondes...) na te lopen en te analyseren. Het levert daarmee ook een 'leermoment' op, denken we, mede gelet op de monitor die de komende jaren gaat meelopen met de verdere invoering van eenheden van leeruitkomsten, dus EL's in het hoger onderwijs.
- *Belangrijke aanpassingen al gaandeweg...*
De belangrijkste aanpassing die tijdens het gehele wetgevingstraject gepleegd, is dat ook bij voltijdse opleidingen in het hbo en wo met EL's mag worden gewerkt. Maar voor het wo is OCW erg streng, wat betekent dat een universiteit de plannen daarvoor vooraf aan het ministerie dient voor te leggen en formeel te laten goedkeuren. Er moet bijvoorbeeld een hele grote praktijkcomponent zijn, aantoonbaar geschikt voor de inzet van EL's. Daarnaast hebben de politici laten opnemen in de aanpassingen van de WHW dat docenten moeten worden ingeschakeld bij de goedkeuring binnen de instelling om met leeruitkomsten aan de slag te gaan. Dat is een behoorlijk zware eis om aan te voldoen, gezien de matrix-overlegstructuur binnen universiteiten. Beide zaken zijn opgenomen in een nieuwe regeling¹. Deze was onderworpen aan een internetconsultatie. Het is dus nog afwachten van wat de reacties zijn en of en hoe dan nog aan de

¹ Van de website voor de internetconsultatie die is gehouden:

'Deze regeling is belangrijk voor instellingen die opleidingen aanbieden in het hoger beroepsonderwijs (hbo), deeltijd- of duale opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs (wo) of voltijdopleidingen in het wo met een substantiële praktijkcomponent en bij deze opleidingen willen gaan werken met eenheden van leeruitkomsten. Alle bij de hierboven genoemde opleidingen betrokken docenten hebben instemmingsrecht op het besluit om te gaan werken met eenheden van leeruitkomsten.

Wo-opleidingen met een substantiële praktijkcomponent die willen werken met eenheden van leeruitkomsten dienen te worden opgenomen in de Regeling leeruitkomsten hoger onderwijs en dienen daartoe een melding te maken bij het ministerie van OCW'.

voorgestelde regeling zal worden geschaafd – of dat er van alles wordt aangepast. Mocht dit tot aanpassingen leiden, dan berichten we daar uiteraard over.

3 Eerste nota met vragen van de EK over het wetsvoorstel Leeruitkomsten (april 2024)

We pakken deze eerste nota van de EK uit april dit jaar vrijwel in z'n geheel mee, vooral omdat er bijzonder interessante vragen zijn gesteld en de antwoorden van OCW (de vorige ministers dus) op een aantal vlakken heel duidelijk zijn geformuleerd. Zo'n antwoord hakken we veelal in wat stukken want het gaat om behoorlijk grote lappen tekst, maar het is dus wel bij elkaar boeiend genoeg om door te nemen.

Maar we moeten ook meteen in het achterhoofd houden dat vervolgens in juni een tweede nota met vragen is opgesteld via de EK, dus er kan tevens sprake zijn van 'voortschrijdend inzicht' bij OCW zodat bepaalde zaken toch nog weer op een wat andere wijze worden toegelicht. Maar dat proces is eveneens interessant genoeg om te volgen en te analyseren.

3.1 Waartoe en waarom dan werken met EL's

Vraag

De fractieleden van GroenLinks-PvdA hebben een meer filosofische vraag over de aard en het doel van het onderwijs. De vraag naar het 'waartoe'. Een opleiding, en dus ook een diploma, is naar het oordeel van de fractieleden van GroenLinks-PvdA meer dan de optelsom van een aantal studiepunten, of in dit geval leeruitkomsten. Een opleiding heeft ook een belangrijke socialiserende, vormende functie. Op welke manier is deze bredere visie op onderwijs meegenomen in de uitwerking van dit wetsvoorstel?

Met andere woorden: valt het onder de verantwoordelijkheid van de instelling om te toetsen of deze vorm van persoonlijk onderwijs wel de juiste route is voor deze student?

En zo ja: hoe doet de instelling dat? Of wordt de leeruitkomsten-route een 'aanbod' in het gehele hoger onderwijs, waarop in principe elke onderwijsinstelling en elke student een beroep kan doen?

3.1.1 Vooraf screenen?

Het is zonder meer een interessant aspect dat hier wordt aangekaart. Is het dus een aanpak voor een specifieke groep studenten die vooraf worden gescreend op geschiktheid voor zo'n aanpak of wordt het simpelweg zo dat elke opleiding in twee smaken wordt aangeboden zodat iedere student zelf kan kiezen (en ook alle soorten eenheden kan combineren en op elk moment kan gaan switchen – om het zo maar even te stellen)? Dus dat er ook altijd gevraagd en ongevraagd een advies aan de student (studiecheck?) wordt uitgebracht, met een verantwoordelijkheid die daarmee door de instelling wordt genomen voor hetgeen door de student wordt gekozen, mede op basis van dat advies, met een duidelijke kans op succes?

In het verlengde daarvan leeft 'in het veld' de vraag of de instelling moet aantonen dat men in staat is om te gaan werken met deze aanpak, en dat niet elke instelling meegaat in die aanpak om 'erbij te horen' en vervolgens zich niet volledig aan de spelregels houdt.

Antwoord OCW (cursivering van onze kant)

De mogelijkheid om bij een opleiding te werken met leeruitkomsten, betreft een keuze voor de onderwijsinstelling, geen verplichting. *Als een instelling ervoor kiest om een opleiding te verzorgen op basis van eenheden van leeruitkomsten, dan is de instelling verplicht om ook een vastgelegde leerroute (de zogenaamde gefaciliteerde leerroute) aan te blijven bieden.* Zo heeft de student de keuze om zijn leerroute op basis van eigen keuzes in te vullen, dan wel gebruik te maken van het vastgelegde onderwijsprogramma.

Het is inderdaad dus een 'aanbod' binnen opleidingen die werken met eenheden van leeruitkomsten. Randvoorwaarde is dat de student daarin optimaal wordt voorgelicht en begeleid en *dat de instelling het studieplan goedkeurt en vaststelt.* Als dit laatste niet gebeurt, omdat bijvoorbeeld de eindtermen onvoldoende zijn geborgd, dan zal de student *de gefaciliteerde leerroute voor die betreffende eenheid moeten volgen.*

3.1.2 Externe beoordeling instelling vooraf...

Er staat dat het de instelling als zodanig is die voor die aanpak kiest. Er vindt daarbij geen specifieke externe beoordeling plaats als de instelling de route met eenheden van leeruitkomsten (EL's) invoert, dus er is geen sprake van een benodigde aanvullende accreditatie. Men gaat er vanuit dat

bij de eerstvolgende herbeoordeling door de NVAO deze route, de 'gefaciliteerde' route (vreemd begrip...) en alle verdere inbeddingen worden meegenomen.

De a.s. student krijgt alle informatie over de beide routes van 'start tot finish', zodanig dat er een overzicht voor het gehele programma is op te stellen, samen met een studieplan voor het eerste deel d.w.z. voor een aantal onderwijseenheden die daarin worden opgenomen.

We nemen aan dat het studieplan onder verantwoordelijkheid van de examencommissie wordt vastgesteld en goedgekeurd (met betrokkenheid van de docenten die dit allemaal dienen te regelen en vorm te geven).

3.1.3 Twee routes moeten beschikbaar zijn – per variant

Maar het belangrijkste is, zoals hier nogmaals staat, dat de instelling voor deze opleiding en voor alle varianten (voltijd, deeltijd en duaal) in voorkomend geval deze *twee* routes beschikbaar moet hebben om alle overstappen op allerlei momenten te kunnen faciliteren. Ook zal verder onder meer moeten worden bezien wat dit allemaal inhoudt voor de doorstroom met de Ad naar een aanvullend programma voor de Bachelor, dus of beide stukken altijd met eenheden van leeruitkomsten (EL's) kunnen worden gevolgd – dus wat de rechten van de student zijn al gaandeweg.

3.1.4 Student kan vooraf geen opleiding met EL's eisen

Het laatste deel van deze passage is zonder meer intrigerend genoeg. Er wordt gewerkt met het begrip '*moeten*', terwijl er tevens over 'keuzevrijheid' wordt gesproken. Het is wel zo dat een a.s. student bij een instelling die zijn of haar eerste keuze is, geen aanbod met het gebruik van EL's kan *eisen*. Het gaat bij deze passage over het geval dat het best kan zijn dat de student geen mogelijkheden heeft of kan creëren, samen met de studietoets, om EL's op te stellen waarbij de eindtermen of competenties kunnen worden behaald en gegarandeerd. In dat geval is het alternatief het werken met de *gefaciliteerde* (dus wat men nu verstaat onder de aangeboden route) onderwijseenheden, om te accepteren of te weigeren door de opleiding te verlaten. Anders gezegd, er kunnen geen compromissen worden gesloten, ook niet met 'we zien wel onderweg tijdens het volgen van het studiedeel'. Garantie vooraf dus is het parool.

In dit kader is het goed om zich hierbij te realiseren dat met deze wet ook het inzetten van EL's een optie is voor voltijdse opleidingen. Natuurlijk kunnen deze ook door wat oudere studenten worden gevolgd, en ook wat later via zij-instroom, met inbreng van werkervaring en gevolgde scholingstrajecten. Maar het gaat hierbij om jongeren die direct vanuit het mbo, havo of vwo aan een opleiding beginnen.

In dat kader ook nog weer even de opmerking dat een EL een sub-vorm van de onderwijseenheid is, dus niet een inrichting die daarnaast kan worden geplaatst. Bij een onderwijseenheid (OE) wordt ook gewerkt met leeruitkomsten (eindtermen, competenties, kennis, vaardigheden e.d.), maar bij het inzetten van EL's wordt van alles vastgelegd in een persoonlijk studieplan, met inzet van zaken die of al zijn gedaan of niet binnen de context van de reguliere programmering (wat de wetgever dus 'gefaciliteerd' noemt) vallen en waarbij de student zelf een en ander dient aan te pakken.

3.1.5 Randvoorwaarden

Bij de experimenten ging het erom te bezien of op basis van het gebruiken van eerder verworven leeruitkomsten en vervolgens het inbrengen van werkervaring (en aanvullende persoonlijk en/of zakelijke scholing) tijdens de studie de leerweg op een veel persoonlijker wijze kan worden ingevuld, los van een vastliggende planning en zonder van te voren aan te geven op welke manier bepaalde 'bewijzen' van het hebben verworven van leeruitkomsten moeten worden aangedragen. Dat vraagt aldus om een benadering vanuit de opleiding waarbij dit vooraf wordt besproken, gevolgd en aan het eind beoordeeld, dus met een check of alles ook daadwerkelijk is behaald.

Dit geeft aan dat bij de randvoorwaarden sprake is van het kunnen geven van vrijstellingen (inkortingen, versnellingen, indikkingen...) en het hebben van een persoonlijke 'krachtige studie- en leeruitkomsten-omgeving' naast de voorzieningen die de instelling kan bieden. Bij deeltijd is dat veelal goed mogelijk en bij duaal is die omgeving per definitie ingebouwd (hetgeen overigens het structureel aanbieden van duale opleidingen zo lastig maakt). Echter, bij voltijd - zoals dat normaal gesproken is ingericht – is dat voor jongeren vaak niet het geval, los van de praktische componenten zoals de stage en de afstudeeropdracht die toch al heel flexibel en persoonlijk zijn vorm te geven.

Ook bij opleidingen in de sectoren onderwijs en zorg gebeurt dat ook, aangezien de praktijkcomponent aldaar standaard zit ingebakken.

Kortom, het is terecht dat erop wordt aangedrongen dat voltijdse opleidingen die willen gaan werken met EL's, nadrukkelijk dienen aan te tonen dat daarmee aan de eisen qua niveau en kwaliteit kan worden voldaan. Bij de intake moet ook blijken dat een student in staat is om binnen de vormgeving van het studieplan zelfstandig te kunnen handelen en alle veronderstelde bepalingen voor de leerweg-onafhankelijke insteek te kunnen realiseren. We komen er verder op terug.

Wat verder aandacht verdient is de route Ad-Bachelor, omdat daarmee nog verder moet worden bekeken wat de soorten eenheden zijn die worden ingezet. Denk aan de voltijdse Ad en het aanvullende bachelorprogramma in deeltijd of als een duaal programma. Daarop kan worden ingezoomd door de experts.

Vervolg antwoord OCW

In de regel zijn er geen volledig individuele trajecten in het flexibele onderwijs op basis van eenheden van leeruitkomsten. Doorgaans is er sprake van een mix van contactonderwijs, online onderwijs en werkplekleren en wordt gewerkt met leerteams voor collegiale consultatie door studenten onderling. De begeleiding is geborgd met het studieplan en de rol van studentcoaches. De student wordt ondersteund en begeleid bij het maken van afspraken over leeractiviteiten, de begeleiding en de wijze van beoordeling, die worden vastgelegd in het studieplan.

Daartoe vinden gedurende de opleiding periodiek gesprekken plaats tussen student en docent en het studieplan kan worden aangevuld, aangepast en geactualiseerd. Het studieplan is daarmee een 'levend' instrument voor zelfsturing door de student en begeleiding door de docent. Daarnaast vervult het studieplan een functie in het kader van de borging van de kwaliteit van leerwegaafhankelijke leerroutes en biedt het de student houvast en zekerheid, waarbij studeerbaarheid een van de randvoorwaarden is. Dit maakt deel uit van de werkwijze rond de totstandkoming van studieplannen en hier ziet de docent op toe.

Het is vrij logisch dat OCW stelt dat *'in de regel'* de EL-leerlijn niet individueel wordt ingevuld. Er kan eigenlijk nooit door een instelling wordt gegarandeerd dat voor elke student een programma helemaal van begin tot eind op persoonlijke basis kan worden ingevuld. Daar is onder meer – simpelweg – geen geld voor, ook kijkend naar de benodigde menskracht en vooral naar het mechanisme dat nodig is om daarbij nog in de gaten te houden of het niveau wordt behaald op de vereiste wijze. Dat er aldus sprake is van een mix zoals aangegeven, ligt voor de hand. Maar het suggereert ook dat niet alle soorten eenheden kunnen worden beschouwd als EL's. Die aanpak moet ook in het studieplan te zien zijn, als zodanig.

3.1.6 Studieplan

Er wordt gesproken over *'het studieplan'*. In de praktijk is het volgens de kaders voor deze aanpak zo dat dit gebeurt voor in principe een aantal van (maximaal) 30 studiepunten (zie de volgende passage). Dat houdt in dat er meerdere van die plannen moeten worden opgesteld – misschien wel meer dan twee per jaar. Ook kan het inhouden dat voor elk studieplan een andere persoon (docent, mentor...) namens de opleiding verantwoordelijk is voor het opstellen en beoordelen ervan, en vervolgens voor de begeleiding. Dat is de rol van de 'studentcoach'. We nemen aan dat voor deze plek in de organisatie een functiebeschrijving bestaat, vooral omdat op basis daarvan nieuw aan te nemen docenten voor deze taken kunnen bijgeschoold. Tevens zal daarbij de overdracht van het ene naar het andere studieplan moeten worden geregeld, om de samenhang binnen de gehele opleiding te waarborgen. Dat vraagt een stevige planning, met het goed vooruitkijken naar wat in de volgende fase aan de orde komt (en dan ook met het rekening kunnen houden met vertraging en aanpassingen).

Het studieplan beoogt een scenario te zijn, met een persoonlijke aanpak voor bepaalde delen van de opleiding, dus voor een of meer EL's. Binnen het studieplan voor een deel kunnen dus ook eenheden zitten die behoren tot de gefaciliteerde leerroute, eenheden die een vooraf vastgestelde planning kennen. De studentcoach dient dit goed in de gaten te houden, om te checken dat bijvoorbeeld de voorkennis die bij een onderwijseenheid hoort, aanwezig is. Dat vraagt om een bepaalde volgorde bij het uitzetten van de leerlijn.

Daarbij is de beoordeling ook individueel, dat wil zeggen dat deze niet per se is gericht op een team van studenten (al kunnen er natuurlijk altijd nog gewoon groepen zijn met degenen die samen optrekken – want ook dat is de kracht van een formele opleiding). Juist omdat het studieplan persoonlijk is opgesteld, geldt dit met nadruk voor de toetsing en de beoordeling, passend binnen de afspraken die zijn gemaakt. Maar daarbij is de rol van de examencommissie van wezenlijk belang, om samen met de studentcoach te bezien hoe op basis van het studieplan kan worden gegarandeerd dat de leerroute met de onderliggende studieplannen leidt tot het eindniveau.

Overigens wordt gesproken over 'studentcoach' en 'docent'. We nemen aan dat er, zeker als er sprake is van een mix van eenheden met verschillende activiteiten, een eigen (persoonlijke) studentcoach voor de student is en dat er meerdere docenten zijn. Uiteraard kan die studentcoach als zodanig een groep studenten onder zich hebben, maar het betekent in ieder geval dat hij of zij ook met die betrokken docenten alles goed dient af te stemmen. Dat gaat over de toetsing, de beoordelingen en zaken als het opvangen van aanpassingen en vertragingen.

3.1.7 Studeerbaarheid

Het begrip 'studeerbaarheid' wordt ook in deze passage genoemd. Het is een lastig te omschrijven begrip, vooral omdat iedere student daarbij een eigen aanpak kan en mag hebben – en gebruiken. Een van de cruciale aspecten is wel dat per tijdseenheid binnen het studieplan voldoende ruimte is voor de student om te werken aan de leeruitkomsten en het behalen ervan. Het gaat vaak om mensen die een baan hebben en derhalve een planning moeten kunnen hanteren die daarbij past - zeker als het niet gaat, zoals vaak bij de gefaciliteerde leerweg, om vastgelegde contacturen en daaraan gekoppelde zaken die binnen de studielast passen. Als derhalve de student bepaalde zaken die in het studieplan staan, niet kan uitvoeren (om wat voor reden dan ook), zullen de consequenties met de studentcoach op tijd aan de orde dienen te komen.

Vervolg antwoord OCW

In het wetsvoorstel is bepaald dat per maximaal 30 studiepunten (of, indien de studielast van een eenheid van leeruitkomsten meer bedraagt, per eenheid van leeruitkomsten) in overleg met de student een studieplan moet worden vastgesteld. Dit impliceert dat er in ieder geval twee keer per jaar (bij een nominale studielast van 60 studiepunten per studiejaar) begeleidingsgesprekken zullen zijn rond het opstellen van het studieplan. Dit wetsvoorstel vult de verplichte zorg voor studenten die de instelling nu reeds heeft aan met dit verplichte studieplan en de daaraan gekoppelde begeleiding, indien de student er voor kiest leeractiviteiten uit te voeren buiten het onderwijsaanbod van de instelling.

Het in de wet hebben staan van de bepaling dat een studieplan betrekking kan hebben op maximaal 30 studiepunten, is wellicht ook niet meer dan logisch, gezien de voorzieningen die nodig zijn. Het is in de reguliere vormgeving gelijkstaand aan een semester. Natuurlijk kan door het hebben van vrijstellingen, het mede verwerven van competenties in het werk in samenhang met onderwijs en door allerlei versnellingen zo'n eenheid in minder dan een semester worden gedaan.

3.1.8 Indelen in stukken en voortgang

Maar het is vervolgens interessant dat het kennelijk toch is toegestaan om te werken met eenheden van meer dan 30 studiepunten, in plaats van zo'n eenheid op te delen in stukken van elk minder dan 30. Het uitgangspunt is toch dat zowel de student als de studentcoach – en de examencommissie – zicht moeten blijven houden op de aanpak en daarnaast op mogelijke vertragingen. Als bijvoorbeeld pas na meer dan een half jaar blijkt dat er aanpassingen nodig zijn bij het studieplan, kan dit leiden tot een onwenselijke situatie met 'herhalingen'.

Bovendien is het zo – heel praktisch bezien – dat de voorbereiding op het volgende studieplan al plaatsvindt in de periode daarvoor. Daarbij worden eerdere ervaringen nadrukkelijk meegenomen. Er moet dus regelmatig goed zicht zijn op de voortgang, zo weten de instellingen aan het experiment hebben meegedaan.

De vraag is of iemand onder alle omstandigheden met volgende studieplannen mag beginnen of dat daaraan ook voorwaarden zijn verbonden, gelet op bepaalde leerlijnen binnen de opleiding. Ook het laten overlappen van studieplannen die worden gevolgd is een aandachtspunt, zeker als het gaat om eenheden van (meer dan) 30 studiepunten.

3.1.9 Onduidelijke formulering 'buiten het aanbod'

Het laatste deel van deze passage kan vragen oproepen: 'Dit wetsvoorstel vult de verplichte zorg voor studenten die de instelling nu reeds heeft aan met dit verplichte studieplan en de daaraan gekoppelde begeleiding, *indien de student er voor kiest leeractiviteiten uit te voeren buiten het onderwijsaanbod van de instelling*'. Als het gaat om het inzetten van een EL betekent dit per definitie dat de student in overleg met de studentcoach op een andere wijze dan hoe dit gebeurt bij de gefaciliteerde leerroute zoekt naar waar een mogelijkheid is om te werken aan het behalen van bepaalde leeruitkomsten. Dat kan betekenen:

- Goedkeuren, begeleiden en meteen al gaandeweg toetsen, al dan niet met een toetsmoment voor dat deel of het geheel...
- Laten doen zonder enige verdere bemoeienis en dan alles op een gegeven moment laten toetsen, aan het eind.

Het is aan te raden om in dit soort gevallen helder in de communicatie te zijn nl. dat als binnen het studieplan het aan de student wordt overgelaten om een 'leeruitkomsten-verwervingsplek' te vinden, het betekent dat die aanpak door de opleiding (examencommissie in formele zin) wordt goedgekeurd. Daarmee valt een en ander onder het aanbod van de opleiding. Dat is net zoiets als een stage die door de opleiding wordt goedgekeurd, ook als de student de plek zelf heeft aangedragen,

Vraag, gesteld door de VVD (in de EK)

De fractieleden van de VVD vragen verder hoe formele toetsing bij een opleiding plaatsvindt, met name als de kennis op een andere manier is opgedaan dan via "regulier" onderwijs. Indien een opleiding werkt met eenheden van leeruitkomsten die persoonlijke leerroutes binnen de opleiding mogelijk maken, wordt gewerkt met leerwegaafhankelijke toetsing. Dat betekent dat elke student aan dezelfde beoordelingscriteria moet voldoen, waarbij het niet uit maakt of de student deelneemt aan het onderwijsaanbod van de opleiding, of (deels) kiest voor een eigen invulling van leeractiviteiten. In de praktijk vraagt het beoordelen en valideren van leeruitkomsten om andere rollen en competenties van examinatoren omdat bij een leerwegaafhankelijke toets de variatie aan beroepsproducten, bewijsstukken en beroepscontexten groot kan zijn. Een goed toetsingskader moet hier dus rekening mee houden.

Het gebruik van het begrip 'persoonlijke leerroute' alhier is enigszins misleidend. Het komt als zodanig ook niet in de wet voor. Het gaat erom dat het een situatie oplevert waarbij twee zaken uit de wet meespelen:

- Onderwijseenheid waarin een samenhangend geheel van kennis, inzicht en vaardigheden is opgenomen welke een student op een leerwegaafhankelijke wijze kan verwerven en waarvan de beheersing op een leerwegaafhankelijke wijze kan worden aangetoond;
- Bij het vaststellen van het studieplan wordt rekening gehouden met de uitgangspositie, werksituatie, kenmerken en behoeften van de student.

Het is derhalve een eenheid met een leerwegaafhankelijkheid maar wel met dezelfde eisen die gelden voor alle andere studenten (los van de keuze-eenheden), en om een studieplan waarbij bij het vaststellen ervan wordt gekeken naar wat al dan niet kan gebeuren met het oog op de positie van de student gedurende het doorlopen van de eenheid.

3.1.10 Combinaties voor de docenten

Er wordt onderkend dat het studieplan een complexe mix van allerlei situaties en daarmee bewijzen kan opleveren. Het is dan de vraag of elke docent in de rol van examinerator daarmee weet om te gaan en voor de volle honderd procent kan vaststellen bij de toetsing of de leeruitkomsten in voldoende mate worden behaald. Zeker als het gaat om assessments, het beoordelen van werkstukken en het verkrijgen van inzicht in de mate van beheersing in soms zeer dynamische contexten moet de docent ook alles beheersen in dat kader. Het ligt voor de hand daarmee rekening te houden bij het opstellen van het studieplan d.w.z. dat van tevoren duidelijk dient te zijn dat alles dat wordt opgeleverd, ook door het docententeam te beoordelen is op basis van de daarvoor aanwezige kennis van zaken en expertise.

Antwoord OCW

Het wetsvoorstel leeruitkomsten wijzigt niets aan de wijze waarop de waarde en kwaliteit van diploma's bewaakt wordt: dezelfde borging is en blijft van toepassing. Wanneer een opleiding werkt

met onderwijseenheden in de vorm van eenheden van leeruitkomsten, kan de student gebruik maken van de gefaciliteerde leerroute of (deels of geheel) de leerroute op basis van eigen keuzes invullen. In beide gevallen zijn de leeruitkomsten en de beoordelingscriteria hetzelfde qua inhoud en niveau. En in beide gevallen wordt toegewerkt naar dezelfde doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden op het eindniveau van de opleiding (de eindkwalificaties) als bij opleidingen waarin gewerkt wordt met 'traditionele' onderwijseenheden.

Dat is dus helder als uitgangspunt. Het is goed dat nogmaals onomwonden door OCW wordt gezegd dat de beoordelingscriteria in alle gevallen gelijk zijn, voor elke student – en ook als het gaat om de leeruitkomsten die behoren bij het opleidingsprofiel. Anders gezegd, er kan niet via deze wijze als het ware een eigen afstudeerrichting of zelfs een afwijkende (nieuwe...) opleiding gaan ontstaan.

Wel is het opmerkelijk dat OCW het heeft over de 'waarde' en de 'kwaliteit'. Die lijken verwijzingen te zijn naar het formele karakter van de opleiding, mede door de beoordeling die de NVAO uitvoert bij de accreditatie. Dat wordt mede uitgewerkt in de rest van deze passage.

3.1.11 Geen bedrijfsopleiding...

Naar onze mening betekent dit eveneens dat er geen vormgeving mag worden gehanteerd die tegen de aanpak bij een bedrijfsopleiding lijkt aan te schuren. Dat wil zeggen dat niet alles binnen het programma van de opleiding kan worden gedaan binnen een bepaald bedrijf en op de eigen reeds bestaande werkplekken (want niet alles kan worden 'verworven' binnen een specifieke eigen werkomgeving – op een bepaald vastgesteld niveau). Ook kan daarbij niet altijd en volledig worden geleund op een invulling van de eenheden via wat beschikbaar is binnen het bedrijf of organisatie. Bij duaal kan dat voor een bepaald deel, maar voor de rest zijn de beoogde leeruitkomsten leidend om het niveau en de kwaliteit te kunnen garanderen.

Vervolg antwoord OCW

Via de inhoud en het niveau van de eenheden, de toetsing en beoordeling daarvan en via de opbouw naar de eindresultaten (qua inhoud en niveau) van de opleiding blijft de waarde en kwaliteit van diploma's gewaarborgd. Inmiddels heeft bij alle opleidingen in het experiment leeruitkomsten minimaal één accreditatiebeoordeling plaatsgevonden. Een beoordeling van inhoud en niveau van de gerealiseerde eindresultaten van opleidingen is daarbij één van de hoofdonderwerpen. De NVAO heeft bij alle opleidingen de gerealiseerde eindresultaten voldoende bevonden. Dat betekent dat de waarde van diploma's gewaarborgd is.

Dat is mede een belangrijke aanvulling op hetgeen al is gesteld nl. dat de eindresultaten ook een vertaling kennen naar de inhoud zoals dat nu ook bij alle varianten en daarmee vorm te geven leerlijnen wordt gebruikt. Daarmee is altijd na te gaan dat het niveau en de kwaliteit zijn gegarandeerd.

Vraag van D66 (EK)

De fractieleden van D66 stellen dat verschillende wo-opleidingen in Nederland al werken met een soortgelijk systeem als het systeem dat deze wet beoogt. Een goed voorbeeld hiervan zijn de Liberal Arts and Sciences-opleidingen, waarbij studenten zelf hun curriculum kunnen samenstellen. Deze opleidingen laten goede resultaten zien. Zo blijkt uit onderzoek van de Universiteit Maastricht dat het volgen van een Liberal Arts and Sciences-opleiding leidt tot betere baankansen dan het volgen van een klassieke bachelor. De fractieleden van D66 vragen welke lessen de regering trekt uit de bestaande flexibele wo-opleidingen bij het invoeren van leeruitkomsten bij voltijdopleidingen op het hbo.

3.1.12 Liberal arts is een bijzondere vormgeving

Interessante kanttekening. Maar het gaat wel om zeer specifieke mogelijkheden die aan universiteiten worden geboden om bacheloropleidingen op een vrije wijze in te vullen. Het werken met een aanpak die valt onder het begrip 'Liberal' is vooral ook in de VS te vinden, met als kenmerk dat studenten een breed ingestoken programma volgen.

Dat is vooral interessant als iemand nog niet echt een keuze heeft kunnen of willen maken en zich eerst breed wil oriënteren binnen een bepaald 'vakgebied'.

3.1.13 Baankansen wo-bachelor... heel klein...

Wat heel opvallend is, is dat hier over 'baankansen' wordt gesproken. Mogelijk dat men verwijst naar ROA-rapporten, met het ROA als onderdeel van de Universiteit Maastricht. Maar daar passen twee hele duidelijke kanttekeningen bij:

- De arbeidsmarktrelevantie van een wo-bachelor-opleiding is in de praktijk niet echt van belang aangezien vrijwel alle bezitters van het bachelor-getuigschrift doorgaan voor een Master. De doorstroom naar de arbeidsmarkt is eigenlijk – statistisch gezien – nihil.
- In de arbeidsmarkvoorspellingen wordt gekeken naar de bachelorafgestudeerden als geheel, maar dan leunt men aldus op wat de hbo-afgestudeerden voor baankansen hebben.

Kortom, hetgeen hier staat is informatie die in dit verband niet echt relevant is en ook niet moet worden gebruikt. Bovendien is de 'Liberal'-bachelor-route vooral en juist bedoeld voor degenen die daarna een specialistische masteropleiding willen gaan volgen. Dus het is na een brede opleiding, waarbij niet echt allerlei functies aan te verbinden zijn, een kwestie van 'de diepte ingaan'. Daarvoor zijn specifieke masteropleidingen in de aanbieding die eigenlijk naar een duidelijke 'range' aan functies leidt. Ergo, mooie insteek maar wel graag in de juiste context plaatsen.

Antwoord OCW

De regering is bekend met de goede resultaten van de liberal arts and sciences-opleidingen. Studenten kunnen uit een grote hoeveelheid vakken of modules hun eigen curriculum samenstellen. In het wetenschappelijk onderwijs (wo) is hier momenteel meer vrijheid voor, omdat studenten bij deze opleidingen een mogelijkheid voor een open curriculum of programma hebben. Het wetsvoorstel maakt het mogelijk voor studenten om ook (geheel of gedeeltelijk) te kiezen voor het uitvoeren van leeractiviteiten buiten het onderwijsprogramma dat voor de opleiding is vastgesteld. Hiermee maakt dit wetsvoorstel een nog grotere variatie in leeractiviteiten mogelijk.

De overheid spreekt hier – terecht - over 'goede resultaten'. Dat betekent dat deze studenten zeer tevreden zijn over de (kleinschalige) aanpak en de mogelijkheden om persoonlijke routes te volgen. Dat houdt in dat ze eenheden waarin ze denken sterk te zijn, vooral kunnen en mogen kiezen².

3.1.14 Suggesties over 'vrijheid'...

Het is evenwel de overheid enigszins kwalijk te nemen dat de mogelijkheden voor het werken met EL's hier nadrukkelijk wordt gekoppeld aan de wettelijk vastgelegde vrije programma's binnen het wetenschappelijk onderwijs, dus vooral vanwege de leerroute bachelor-master. Het gaat om het gebruik van deze zinsdelen:

- momenteel meer vrijheid...
- buiten het onderwijsprogramma...

Hiervan gaat de suggestie uit dat bij het gebruik van EL's ook door de student zelf allerlei eenheden mogen worden gekozen en opgenomen in het programma, en dat daarmee aldus een 'Liberal'-vorm gaat ontstaan. Een dergelijke benadering 'zingt' al behoorlijk rond in hbo-land, zeker bij de hogescholen die aan de experimenten hebben meegedaan en daarbij ook hebben gezien of die vrijheid is vorm te geven. Met de invoering van de aanpassingen in de wet dient men zich evenwel weer aan de wettelijke kaders te houden – tot het moment dat verdere plannen voor flexibilisering worden ontwikkeld. Dat is aan de NVAO om na te gaan, zo nodig.

Kortom, het gaat om de leerwegaafhankelijke benadering, een aanpak waarbij een student niet hoeft mee te doen aan de 'gefaciliteerde' eenheden maar kan aantonen dat er een andere activiteit voor in de plaats kan en dus mag komen. Zoals aan het eind van de passage gemeld: zo is het met een groter reservoir aan mogelijkheden om de leeruitkomsten te verwerven, binnen de kaders van het programma voor alle studenten. Ook hieronder wordt dit – gelukkig – nog een keer verder door OCW zelf toegelicht.

Vervolg antwoord OCW

Dit wetsvoorstel faciliteert ook het hoger beroepsonderwijs (hbo) in de inrichting van (delen van) opleidingstrajecten van studenten. Dit is bijvoorbeeld te zien in de wijze waarop Hogeschool Windesheim of de Saxion Parttime School de opleidingen op basis van eenheden van leeruitkomsten

² Overigens is recent bekend gemaakt dat voor deze studenten de studieresultaten in de masteropleidingen niet echt verschillen van degenen die eerst een 'reguliere' wo-bacheloropleiding hebben gevolgd.

hebben ingericht in het kader van het experiment leeruitkomsten. Een student kan uit meer leeractiviteiten kiezen dan de keuzemogelijkheden die de examencommissie heeft opgenomen in de OER. De student kan samen met een docent bepalen welke modules of vakken hij of zij wil volgen die passen bij de leeruitkomsten die verworven moeten worden. Indien opleidingen binnen een instelling of zelfs tussen instellingen hierop goed samenwerken, bijvoorbeeld via een open en toegankelijke catalogus of informatiesysteem, kunnen er veel keuzemogelijkheden voor studenten gecreëerd worden zonder dat de opleiding verplicht is dit allemaal zelf aan te bieden.

Hier wordt een specifieke optie toegelicht, aanvullend op de gefaciliteerde route met eenheden die in de OER staan (als een 'referentie') en de mogelijkheid om andere vormen van scholing en het leren op de werkplek toe te passen, in aanloop naar de (leerwegaafhankelijke) toetsing. Het is mogelijk om bij een andere opleiding binnen de instelling zelf of bij een andere instelling eenheden te volgen als duidelijk is dat het doen ervan past bij de eigen opleiding. Voor de 'reguliere' eenheden kan het lastig zijn (passen ze wel...), maar als het gaat om keuzevakken, minoren en andere eenheden die binnen een afstudeerrichting passen, kan dit zonder meer worden gefaciliteerd. Maar nogmaals, het moet passen binnen de kaders die formeel in de OER zijn beschreven.

Vervolg antwoord OCW

Het is belangrijk om opleidingen die nog gaan starten met het werken met eenheden van leeruitkomsten erop te wijzen dat zij op dit punt kunnen leren van de reeds flexibele wo-opleidingen. Goede communicatie en kennisuitwisseling is van groot belang. In dat kader zullen landelijke bijeenkomsten met de instellingen plaatsvinden, gericht op kennisdeling, uitwisseling en verdieping. En het is de bedoeling de vinger-aan-de-pols-gesprekken uit het experiment leeruitkomsten een vervolg te geven, waarbij tijdens instellingsbezoeken met bestuurders, managers, docenten, studenten en ondersteuners over de aanpak en ervaringen gesproken wordt en de uitvoering in de praktijk nauwgezet gevolgd wordt.

Het is niet bekend wie hierbij de leiding heeft, om deze bijeenkomsten te gaan organiseren. Dat vraagt om een behoorlijke investering, is onze ervaring. Ook is nog niet helder wie de gesprekken gaan voeren, met welke doelstellingen - en met een duidelijk beeld van wat daarmee zal worden gedaan - en wat eventuele consequenties kunnen zijn. Het 'nauwkeurig volgen' belooft nogal wat...

3.1.15 Eigen werkplek...

Het wetsvoorstel gaat daarnaast nog een stap verder door ook de mogelijkheid te bieden de eigen werkplek of praktijkomgeving als rijke leeromgeving te nemen. Het volgen van onderwijs zal dan niet altijd nodig zijn. Hiervoor zijn uiteraard goede afspraken en sluitende begeleidingsprocedures nodig tussen student en docent, gevat in elk studieplan, om dit te realiseren. Dit is ook interessant voor de flexibele wo-opleidingen om dit allemaal te integreren in hun onderwijsmodel.

Dat is eigenlijk de crux van het geheel, om daarmee een synergie te hebben tussen het volgen van een opleiding en het meteen kunnen merken dat binnen het bedrijf of organisatie de daaraan gekoppelde kennis (en leeruitkomsten) aanwezig is. Het heeft dus geen zin om deze aanpak te gebruiken als er binnen het werk geen functies zijn op het niveau van de opleiding en/of dat er geen werkomgeving is te creëren met de benodigde begeleiding (dus met degenen die de 'student-werknemer' kan bijstaan bij het uitvoeren van de benodigde werkzaamheden). Dat moet ook nog eens in een structuur worden opgenomen en - cruciaal - in het studieplan van tevoren zijn vastgelegd. 'Op de bonnefooi' aan het werk zijn is geen aanpak die past binnen de borging van de kwaliteit.

OCW: Naar aanleiding van vragen van de SP over samenhang e.d.

Allereerst wil de regering opmerken dat de mogelijkheid om bij een opleiding te werken met leeruitkomsten, een keuze betreft voor de onderwijsinstelling, geen verplichting. Daarnaast betekent het volgen van flexibele of individuele trajecten niet dat de socialisatie-functie van het onderwijs verloren gaat. In het flexibele onderwijs op basis van eenheden van leeruitkomsten is in de regel geen sprake van volledig individuele trajecten. Tijdens het experiment bleek dat studenten ook bij differentiatie in leerroutes en leeractiviteiten blijven deelnemen aan het regulier aangeboden onderwijs, waarin sprake is van samenwerkend leren.

Bij veel opleidingen die deelnemen aan het experiment leeruitkomsten wordt daarnaast onder begeleiding van een docent gewerkt met leerteams, voor 'collegiale consultatie' door studenten onderling. De leerteams fungeren als een soort stamgroep en thuisbasis voor studenten. De ver-

wachting is dat ook na de verankering van het experiment geen sprake zal zijn van volledig individuele trajecten.

Het gaat hier vooral om een herhaling van zaken die in de vorige antwoorden zijn aangedragen. Alleen klinkt het gebruik van 'de *verwachting is...*' niet echt wetenschappelijk, mede omdat er geen keiharde definitie is van 'individueel traject'. In principe volgt elke student een eigen leerlijn, maar we nemen aan dat OCW hiermee bedoelt dat hij of zij in de desbetreffende studieplannen ook eenheden volgt die tot de gefaciliteerde route behoren. Dat is dus dat het gaat om geplande zaken in een rooster, met een soort 'piketpalen'. Maar die kunnen per student verschillen aangezien het studieplan niet een vast formeel startmoment heeft en dat er dan geen duidelijkheid is over wat door de studenten op een vaststaand moment dient te worden gevolgd.

Misschien is het toch handig om nog een keer met elkaar om tafel te gaan om mogelijk af te spreken dat minimaal een bepaald percentage van het aantal studiepunten 'gefaciliteerd' moet worden gevolgd per studiejaar. Dat kan ook best heel flexibel gebeuren door die eenheid meerdere keren tijdens een studiejaar aan te bieden.

Vervolg antwoord OCW

De regering is het met de leden van de SP-fractie eens dat opbouw en samenhang van curricula bedoeld zijn om de kwaliteit van het onderwijs te borgen. De regering is het echter niet eens met de stelling dat bij de flexibilisering die dit wetsvoorstel beoogt de opbouw en samenhang verloren gaan. De regering wil graag benadrukken dat het werken met eenheden van leeruitkomsten geen gevolgen zal hebben voor de opbouw in en samenhang van een opleiding. Een opleiding is en blijft op grond van de WHW «een samenhangend geheel van onderwijseenheden, gericht op de verwezenlijking van welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden waarover degene die de opleiding voltooit, dient te beschikken».

Ook eenheden van leeruitkomsten hebben als functie dat zij het samenhangende geheel vormen, het geraamte en de ruggengraat, waaruit een opleiding is opgebouwd. Eenheden van leeruitkomsten werken toe naar dezelfde doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden op het eindniveau van de opleiding als opleidingen met 'traditionele' onderwijseenheden. En in beide gevallen zijn vergelijkbare waarborgen rondom studentbegeleiding, kwaliteitszorg en onderwijsaanbod waar de student gebruik van kan maken.

Indien een student bij eenheden van leeruitkomsten kiest voor een invulling met andere leeractiviteiten dan het onderwijsaanbod van de opleiding, dan worden afspraken over die leeractiviteiten en de begeleiding en beoordeling daarvan vastgelegd in het studieplan.

Veel tekst om uit te leggen dat alles eigenlijk bij het oude blijft als het gaat om het bewaken van het niveau, de inhoud, de kwaliteit en dus de arbeidsmarktrelevantie. Dat is op zich meer dan logisch omdat een eenheid van leeruitkomsten een 'sub-invulling' is van de reguliere onderwijseenheid. Met andere woorden, er kan bij een eenheid van leeruitkomsten niet iets anders worden toegepast dan wat ook kan bij de reguliere onderwijseenheid. Het verschil is de invulling van de leerroute binnen de eenheid, vastgelegd in het studieplan.

Vervolg antwoord OCW

De studietoetscoach bewaakt dat deze student met die activiteiten dezelfde leeruitkomsten kan realiseren en dat voldaan wordt aan dezelfde beoordelingscriteria als studenten die kiezen voor deelname aan het onderwijsaanbod. Een flexibele, leerwegaafhankelijke invulling van eenheden van leeruitkomsten doet dus geen afbreuk aan de samenhang en opbouw van de opleiding.

De studietoetscoach, al dan niet tevens een docent, wordt geacht als bewaker van het studieplan op te treden. Maar daarbij is de examencommissie (en formeel het CvB omdat dat orgaan wettelijk alles dient goed te keuren) toch echt wel als zodanig eindverantwoordelijk en daarom dient van daaruit worden gezien of die coach haar of zijn werk op de juiste wijze verricht.

Echter, het lijkt een utopie om te mogen veronderstellen dat alleen die persoon alles wat bij de invulling van de eenheden en dus het studieplan volledig kan beoordelen, als het gaat om allerlei 'vakgebieden'. Dat geldt dus ook voor het nagaan of iets 'kan' worden gerealiseerd, in steeds vaker uiteenlopende situaties en contexten. Kortom, het is teamwork... met meerdere mensen namens de opleiding die daarbij een rol moeten spelen.

3.1.16 Nu een formele opleiding... niet meer experimenteel...

Overigens willen we hierbij ook een specifiek punt aankaarten, nu het niet meer gaat om het hebben van de status van 'experimenterende opleiding' maar om een reguliere inbedding in de formele WHW. Het betreft de regels voor de 'doelmatigheid' voor bekostigde instellingen. Daarvan is uiteraard sprake bij het beoordelen van een nieuwe opleiding, met betrekking tot het vinden van een plek in het Nederlandse onderwijslandschap, zodanig dat de overheid bereid is om de geldbuidel ervoor te trekken (en waarbij dus ook straks de gehanteerde voertaal een rol gaat spelen, maar daar hebben we maar even niet over). Maar het gaat erom dat op basis van de daarvoor geldende regeling maar een beperkt deel van de studiepunten buiten de vestigingsplaats mag worden aangeboden en gerealiseerd. Daarvoor is er een eigen regeling die dient te worden gebruikt met allerlei randvoorwaarden. Het is nu afwachten hoe die van toepassing zijn op een leerroute met veel EL's.

3.2 Nadere beschouwing OCW...

Hier een aantal teksten uit de beantwoording.

Het wetsvoorstel zoals de regering dat heeft ingediend bij de Tweede Kamer had ook al betrekking op duale en deeltijdopleidingen in het wo, omdat de regering daar geen uitvoeringsrisico's in ziet vanwege de analogie met de duale en deeltijdopleidingen hbo in het experiment leeruitkomsten.

Interessant om in dit kader hbo en wo naast elkaar te leggen en te verklaren dat dit allemaal met duaal en ook deeltijd in het wo ook kan vanwege overeenkomsten in de uitvoering en vormgeving. Nu is het evenwel zo (en als Leido waren erbij betrokken begin deze eeuw) dat duale trajecten in z'n algemeen binnen het wetenschappelijk onderwijs 'geen poot aan de grond hebben gekregen'. Maar het is formeel zo dat als maar een deel van een opleiding duaal wordt ingevuld, het geheel als een duale opleiding wordt gezien. Denk daar maar eens over na...

(Dat klinkt best wel raar maar als al 1 studiepunt 'dual' is, dan moet de gehele opleiding als dual worden gezien. Wat wel kan is dat een opleiding een deel met 'werkplekieren' heeft, met een contract (overeenkomst) dat gelijk is aan wat bij dual wordt gebruikt – zie daarvoor de regeling voor de doelmatigheid. Het is dan nog steeds gewoon een deeltijdse opleiding in formele zin. Dit vraagt om een handige formulering in de aanvraag en in de OER).

De regering heeft naar aanleiding van het advies van de Raad van State de mogelijkheid voor voltijdopleidingen om te werken met eenheden van leeruitkomsten ingeperkt tot voltijdopleidingen met een substantiële praktijkcomponent, omdat bij die opleidingen al veel gewerkt wordt met (differentiatie in) afspraken op maat voor het praktijkdeel van de opleiding, zodat ook daar geen uitvoeringsrisico's zijn. Het lag in de bedoeling te leren van de aanpak en ervaringen in de betreffende voltijdopleidingen met het oog op eventuele latere verbreding naar alle voltijdopleidingen. Als gevolg van het amendement-Krul kunnen ook voltijdse hbo-opleidingen zonder substantiële praktijkcomponent werken met eenheden van leeruitkomsten. De regering heeft vertrouwen in de instellingen dat zij verantwoorde keuzes maken in de opbouw van programma's en de mate waarin zij ruimte bieden voor een flexibele invulling bij voltijdse opleidingen, passend bij de doelgroep en het kennis- en ervaringsniveau van de student. En zij heeft er vertrouwen in dat zij de student daarbij de ondersteuning en begeleiding bieden die nodig is.

Er spreekt uit dit stukje een bijna grenzeloos vertrouwen van de overheid in de hogescholen en universiteiten. Maar dat kan best gevaarlijk zijn. Iedere instelling kan teruggallen op deze passage als het gaat om de invulling en vormgeving, wegens het ontbreken van kaders en grenzen daarvan. Maar het is goed dat in een recent voorstel voor het wetenschappelijke onderwijs in voltijd nu een ondergrens is gesteld nl. minimaal 30% voor de praktijkcomponent. Voor meer informatie wordt verwezen naar een eerdere nieuwsbrief.

Het is te verwachten dat de accreditatie toch wat meer handvatten dient te bieden, om niet in eindeloze discussies te geraken. Dat is ook een kwestie van ervaringen opdoen.

Het introduceren van eenheden van leeruitkomsten in de vorm van een experiment en de wettelijke verankering ervan met het onderhavige wetsvoorstel is terug te voeren op een sterk dalend aantal volwassen studenten in deeltijdse en duale opleidingen. Jarenlang was er een dalende trend. Analyses lieten zien dat deeltijdse en duale opleidingen niet aansloten bij de behoeften, kenmerken en eigenschappen van werkenden en werkzoekenden. De grote stijging in instroom die het gevolg

was van het experiment, laat zien dat deeltijdse en duale opleidingen nu veel beter aansluiten op de doelgroep door het werken met eenheden van leeruitkomsten. Het biedt werkenden met (veel) werkervaring bovendien de kans om die ervaring te verzilveren binnen een formele opleiding. Deze doelgroep zal minder geneigd zijn te kiezen voor een voltijdse opleiding. De regering verwacht daarom een minder grote groei op de instroom bij voltijdse opleidingen, als deze opleidingen zullen worden verzorgd op basis van eenheden van leeruitkomsten, dan bij deeltijdse en duale opleidingen.

Het wetsvoorstel legt aldus een relatie met het aantal volwassen studenten in deeltijd en duaal en dan vooral in het hbo. In het wo waren de aantallen toch al relatief laag, in de wetenschap dat duaal in het wo niet populair is. Men stelt dat op basis van de monitor blijkt dat het aantal studenten in deeltijd en duaal sterk is gestegen. We komen daar verderop op terug, om dit verder te bezien aan de hand van een analyse van de uitkomsten van de monitor.

3.2.1 Geen extra budget...

Uit het onderzoek van ResearchNed blijkt voorts dat eenmaal opgestart, het bekostigde opleidingsconcept veelal lukt om het flexibele concept te organiseren binnen de bestaande financiële kaders van de lumpsumbekostiging. Instellingen zijn daarbij in staat keuzes te maken die het mogelijk maken die uitgaven op verantwoorde wijze te faseren. Het feit dat veel instellingen die deelnemen aan het experiment leeruitkomsten willen kiezen voor uitbreiding van het aantal opleidingen waarin gewerkt wordt met dit flexibele onderwijsmodel is een aanwijzing dat dit zonder aanvullende bekostiging mogelijk is.

Goed om te horen dat de experimenten binnen het 'normale' budget hebben kunnen plaatsvinden, in de wetenschap dat er altijd meer geld nodig om extra dingen te doen – en dus om te zorgen voor verschuivingen in de kostenposten. Echter, nu op basis van de wet beide soorten eenheden (OE en als variant daarop de EL) beide routes in principe ter beschikking dienen te staan voor a.s. studenten (om niet ergens anders in het land 'die andere variant' te moeten gaan volgen) zullen de kosten toch niet gaan dalen... eerder gaan stijgen. Anders gezegd, een student mag zelf bepalen in het studieplan in welke vorm eenheden worden gevolgd.

Dat veel instellingen (hogescholen dus) hun aanbod met leerlijnen op basis van EL's willen gaan uitbreiden kan worden beschouwd als een voorbeeld van schaalvergroting. Ook kunnen eenheden met elkaar worden uitgewisseld, om die schaalvoordelen te gebruiken. Maar uiteraard moet dit ook worden gezien in het kader van 'het willen behouden van wat is opgebouwd'. Stel dat de overheid niks met de uitkomsten van het experiment zou hebben gedaan, dan zouden alle inspanningen voor een groot deel helemaal voor niets zijn geweest. Er zijn dus ook onderwijskundige belangen mee gemoeid, zoals uit van alles blijkt.

Net als bij andere onderwijsinnovaties is extra inzet nodig wanneer een opleiding dan wel instelling kiest voor het werken met eenheden van leeruitkomsten. Instellingen zijn zich daar goed van bewust en nemen dat mee in de afweging in hoeverre er gewerkt gaat worden met eenheden van leeruitkomsten. De belangrijkste verandering voor de docent zit in de begeleiding van studenten bij het maken van keuzes uit het onderwijsaanbod of invulling van (delen van) de opleiding met eigen leeractiviteiten. Daarnaast blijft de docent gewoon onderwijs ontwikkelen en uitvoeren in de gefaciliteerde leerroute, waarbij het de verwachting is dat hier minder studenten voor kiezen, omdat zij ook eigen leeractiviteiten kunnen inbrengen. De invulling van de rol van de docent als examiner kan ook wijzigen, door het werken met leerwegaafhankelijke beoordeling. Meestal heeft dit de vorm van portfolio-assessments, waarbij docenten in tweetallen assessor zijn. Daarmee wordt het takenpakket van de docent meer divers. Bovendien heeft de grote transitie tijdens het experiment leeruitkomsten sinds 2015 al plaatsgevonden met 400 deelnemende opleidingen. Er is in het experiment veel ervaring opgedaan en expertise opgebouwd waar nieuwe opleidingen, die besluiten met eenheden van leeruitkomsten te werken, hun voordeel mee kunnen doen. De regering ziet hiervoor bijvoorbeeld kansen tijdens de landelijke bijeenkomsten die in samenwerking met het onderwijsveld worden georganiseerd.

De overheid stelt derhalve zelf dat er extra inzet, dus geld en andere zaken, nodig zijn om tevens met EL's te werken, iets dat ook bij een (her-)accreditatie naar voren dient te komen. Deze passage

draait om de docent als betrokken persoon (en die ook op voorhand akkoord dient te gaan met het inzetten van EL's, zoals recent is voorgesteld door OCW).

Er staat dat het gaat om de 'docent', maar die is tevens 'coach', iets dat niet mag worden vergeten. Aan de inzet van deze persoon is als gevolg daarvan een behoorlijke dosis scholing gekoppeld, vooraf en al gaandeweg. De landelijke bijeenkomsten zijn, nemen we aan, ook ervoor om met elkaar te zien wat zoal als scholing nodig is, gelet op allerlei nieuwe ontwikkelingen zoals het gebruik van AI.

Ook interessant is de stelling dat de toetsing vaak plaatsvindt op basis van een opgebouwd portfolio met bewijzen van het hebben verworven van de (juiste en vereiste) leeruitkomsten. Het assessment draait vooral om het leggen van de verbanden, de samenhang tussen de doelen en het daarmee laten merken hoe het staat met de persoonlijke (studie)ontwikkeling en voortgang. Gezien het belang ervan gaat de overheid ervan uit dat daarbij minimaal 'vier ogen' zijn betrokken, om een goed oordeel te kunnen vellen. Ook dit zal de NVAO nadrukkelijk meenemen in de (her)accreditatie, nemen we aan.

Met dit wetsvoorstel wordt om- en bijscholing in het hoger onderwijs voor werkenden en werkzoekenden aantrekkelijker en effectiever gemaakt. Dankzij het experiment leeruitkomsten met 400 opleidingen plukken we daar nu al de vruchten van. Op dit moment studeren zo'n 50.000 studenten aan een deeltijdse of duale opleiding gebaseerd op eenheden van leeruitkomsten. Meer dan 60% hiervan studeert in een opleiding gericht op de zorg, onderwijs of de techniek. Dit betekent dat nu al versneld duizenden verpleegkundigen, leraren en technici kunnen worden klaar gestoomd voor de krapte op de arbeidsmarkt dankzij het werken met leeruitkomsten. Deze positieve effecten op de arbeidsmarkt zullen met de invoering van deze wet jaarlijks alleen maar toenemen als steeds meer opleidingen ervoor kiezen te gaan werken met eenheden van leeruitkomsten. Tegelijkertijd is omgekeerd het effect dus ook groot als de wet niet wordt ingevoerd: dit zal dit stevige gevolgen hebben voor de arbeidsmarkt en het verminderen van de krapte.

Er wordt hier een opmerkelijke uitspraak gedaan nl. dat er 50.000 studenten in 2023 in het hbo zijn bij de opleidingen die in deeltijd of duaal worden gegeven, en de EL's gebruiken. 30.000 zouden in de zorg, het onderwijs of de techniek werken...

We gaan dit verder even uitzoeken. Met deze gevallen zou zeker de arbeidsmarkt zeer tevreden kunnen zijn, dus vandaar het belang van juiste getallen. Ook gaat men uit van een vorm van schaalvergroting en meer studenten in de volledige opleidingen die EL's gebruiken. Echter, de uitspraak over het niet invoeren is misschien niet geheel wetenschappelijk onderbouwd.

De regering maakt geen extra middelen vrij voor de uitvoering van de wet. De regering is van mening dat het ombouwen van de opleiding naar een opleiding gebaseerd op eenheden van leeruitkomsten een substantiële veranderopgave is. Dat is gebleken bij de instellingen en opleidingen in het experiment leeruitkomsten. Het vergt niet alleen het herdefiniëren van de bouwstenen van opleidingen, maar ook het ontwikkelen van ander onderwijsaanbod en leeractiviteiten, andere onderwijslogistiek en ondersteunende systemen (bijvoorbeeld studentvolgsystemen) en om andere competenties en expertise bij docenten, examencommissies en management. Dit maakt dat er aanloop- en opstartkosten zijn voor een opleiding dan wel voor de instelling als geheel, afhankelijk van de mate waarin de instelling kiest voor het werken met leeruitkomsten. Het werken met eenheden van leeruitkomsten is nieuw en dat vergt extra afstemming, deskundigheidsbevordering en reflectie. Positief is dat er inmiddels een brede kennisbasis is over het werken met eenheden van leeruitkomsten als gevolg van het experiment. Ook hebben we in het experiment onder hogescholelen gezien dat de werkdruk gaandeweg afneemt en ook verschuift.

Door de nadruk op begeleiding en validatie wordt de werkdruk onder docentcoaches en docentbeoordelaars groter. Tegelijkertijd blijkt dat er minder klassiek klassikaal onderwijs wordt gegeven en dat er minder summatief wordt getoetst. Hierdoor worden de kosten en de werkdruk minder, zodat er ruimte is voor het bieden van de noodzakelijke ondersteuning en begeleiding van studenten. Het feit dat de 21 deelnemende instellingen aan het experiment leeruitkomsten kiezen voor opschaling en verbreding binnen de instelling, zodra het wetsvoorstel van kracht is, stemt de regering positief over de haalbaarheid van een adequate ondersteuning en begeleiding van studenten.

We laten deze conclusies voor rekening van de overheid. Het wegstrepen van meer begeleiding en validatie tegen minder klassikaal onderwijs lijkt ons niet echt handig. Ook wat betreft de toetsing kan het best zo zijn dat een bepaalde eenheid op veel verschillende momenten (voor twee mensen) moet kunnen plaatsvinden op basis van ieders studieplan.

Wat betreft de kosten zullen deze steeds opnieuw moeten worden gemaakt, voor nieuwe modellen, nieuwe docenten en nieuwe coaches en begeleiders. Het actualiseren van programma's vergt nieuwe analyses en nieuwe daarbij passende onderwijs- en scholingsconcepten. Het kan worden 'afgekeken' bij andere hogescholen, maar dat is altijd een lastige zaak, is de ervaring.

Vraag van de VVD

De fractieleden van de VVD vragen de regering in hoeverre het voor opleidingen mogelijk is een student te weigeren die gebruik wil maken van de mogelijkheid om de studietijd deels zelf te bepalen.

Het gaat hierbij om het probleem dat zich kan voordoen als een a.s. student zich aanmeldt en stelt op basis van studieplannen te willen werken, met eenheden die hij of zij zelf kiest en ook vormgeeft. Maar wat te doen als er geen EL's zijn, of uit geen OE's die in het plan passen? Hoe ver kan men hierbij gaan als instelling en als opleiding?

Maar het kan ook gaan om de situatie waarbij er wel routes met EL's en de student daarvoor opteert en de examencommissie c.s. vindt de student daarvoor niet geschikt is of dat de wensen niet zijn te realiseren.

Antwoord OCW

Het staat een student vrij om te kiezen voor een opleiding op basis van eenheden van leeruitkomsten. Toelating geschiedt onder dezelfde voorwaarden als bij opleidingen die worden verzorgd op basis van klassieke onderwijsseenheden. Een student die zich op tijd inschrijft voor een opleiding moet – tenzij het een opleidingen met een numerus fixus betreft – worden toegelaten tot de opleiding. Als de student eenmaal is toegelaten tot een opleiding die met eenheden van leeruitkomsten werkt, dan heeft de student de vrijheid om te kiezen voor een eigen invulling van de leerroute, de gefaciliteerde leerroute of voor een combinatie van beide.

Randvoorwaarde is dat de student daarin optimaal wordt voorgelicht en begeleid en dat de instelling het studieplan goedkeurt en vaststelt. Als dit laatste niet gebeurt, omdat bijvoorbeeld de eindtermen onvoldoende zijn geborgd, dan zal de student de gefaciliteerde leerroute voor die betreffende eenheid moeten volgen. Verder is er voldoende ruimte voor docentcoaches en andere studentbegeleiders om de studenten te adviseren. Dit kan in principe ook inhouden het ontraden van een eigen invulling van de leerroute.

Een vreemd antwoord, eigenlijk toch wel. OCW gaat uit van de situatie dat de a.s. student of een al studierend iemand kiest voor alleen maar EL's, OE's of een mix daarvan. Het kan vervolgens zo zijn dat de student een studieplan met EL's wel ziet zitten maar de examencommissie niet. Dan heeft deze het laatste woord en moet gewoon de (klassieke...) OE worden gedaan. Wat te doen bij een verschil van mening? Wat als de OE wordt aangeboden op een manier en op een moment die de student niet uitkomen? Wat als er zo studievertraging oploopt? Enzovoort.

Een opleiding is en blijft op grond van de WHW «een samenhangend geheel van onderwijsseenheden, gericht op de verwezenlijking van welomschreven doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden waarover degene die de opleiding voltooit, dient te beschikken».

Wanneer een opleiding werkt met onderwijsseenheden in de vorm van eenheden leeruitkomsten kan de student gebruik maken van de gefaciliteerde leerroute en (deels of geheel) een flexibele invulling. In beide gevallen zijn de leeruitkomsten van de eenheid en de beoordelingscriteria hetzelfde qua inhoud en niveau. En in beide gevallen wordt toegewerkt naar dezelfde doelstellingen op het gebied van kennis, inzicht en vaardigheden op het eindniveau van de opleiding (de eindkwalificaties). Dat wordt dus bewaakt en gewaarborgd door de leeruitkomsten en door de beoordeling daarvan. Daarnaast worden afspraken over flexibele invulling van (delen van) de opleiding vastgelegd in het studieplan, in overleg met de studiebegeleider. Daarmee is het studieplan een extra instrument waarmee het eindniveau van de opleiding wordt gewaarborgd bij een flexibele invulling.

Het betreft hier het nogmaals het benadrukken dat een student simpelweg zelf een mix kan bepalen voor het volgen van de opleiding. Daarvoor zijn de studieplannen (meervoud!) die worden opgesteld en waarbij de student de ruimte wordt gegeven om zelf keuzes te maken – tenzij... iets echt niet kan, maar dan moet de opleiding een dusdanige oplossing bieden dat er geen studievertraging gaat optreden. Dat is een stevige uitdaging.

Vraag VVD

Welke toegevoegde waarde heeft het wetsvoorstel boven het gebruik van het geven van vrijstellingen op basis van een middels assessment vastgestelde EVC's (Eerder Verworven Competenties), dat bij de universitaire lerarenopleidingen al geruime tijd gebruikelijk is?

Leuke vraag, om het zo te stellen. Men denkt dat het een kwestie is ergens anders iets doen of hebben gedaan en dat de instelling daarvoor dan vrijstelling geeft, voor een deel van een EL of voor de gehele eenheid. Maar ja, dan kan het lastig worden, met een 'gatenkaas-rooster' of met het bezien hoe dan de rest van de eenheid of daarbij passende eenheden dient te worden ingepast in het studieplan.

Door het werken met eenheden van leeruitkomsten in te voeren, wordt een tweede mogelijkheid van valideren toegevoegd aan het werken met EVC's of vrijstellingen vooraf. Zo kunnen studenten hun werkervaring doorlopend verzilveren tijdens de opleiding via leerwegaafhankelijke toetsing, waardoor zij het onderwijs (gedeeltelijk) kunnen overslaan. Dit zorgt voor een enorme versnelling in opleidingsduur, kost minder tijd voor de student en is voor een examencommissie zuiverder omdat de student aantoont dat hij of zij beschikt over de leeruitkomsten tijdens een formele toets. Een beoordeling biedt ook sneller meer garanties dan een EVC-traject waarvan het altijd afwachten is of en welke vrijstellingen het precies oplevert. Met dit wetsvoorstel kan het valideren dus straks op twee manieren: nog altijd via vrijstellingen vooraf, bijvoorbeeld via een EVC-procedure, en via een beoordeling op een leerwegaafhankelijke toets. Daarmee wordt het onderwijs aantrekkelijker voor werkenden en werkzoekenden.

Of het altijd een 'enorme versnelling' oplevert, is uiteraard een uitspraak die aan OCW moet worden toegerekend. De gemiddelde student beschikt niet over een enorme hoeveelheid 'eerder en elders verworven competenties'.

Wat hier staat is als volgt te beschrijven:

- Er is sprake van een eenheid van leeruitkomsten;
- De student weet wat dit allemaal inhoudt en waarop wordt getoetst;
- Hij/zij weet voor zichzelf te bepalen dat allerlei stukken onderwijs (les, praktijk, project...) niet behoeven te worden gevolgd;
- De examencommissie controleert niet of die eigen beoordeling klopt – maar de docent/coach kan natuurlijk meekijken en feedback geven als dit bij het vaststellen van het studieplan aan de orde komt;
- Vervolgens wordt de EL getoetst, met daarbij nadrukkelijk ook 'vragen' over de leeruitkomsten die de student mogelijk dus al beheerst, als je EVC zou toepassen. Het is aan de student om die stof te beheersen en dit aan te tonen;
- Uiteraard kan een toets in delen worden afgenomen en dan kan voor een deeltoets wel een vrijstelling worden gegeven, maar daar gaat de examencommissie over. Bovendien speelt daarbij mee de wijze van nagaan van het hebben voldaan de eisen, dus geslaagd zijn voor de toets. Als het om cijfers gaat, wat is dan een vrijstelling 'waard'? Gaat om het een andere vorm van oordelen geven, dan kan een passende oplossing worden gevonden.

4 Analyse van cijfers

In de tekst van OCW staat het getal 50.000 als het gaat om het aantal studenten dat in deeltijd en duaal studeert, en dan ook bij opleidingen die EL's gebruiken. We hebben al gemeld dat dit getal ons als zijnde opmerkelijk voorkomt, gezien de gegevens die elk jaar bekend worden gemaakt. Ook het standpunt dat het aantal enorm is gestegen, is het nazoeken waard. Dat willen we in dit hoofdstuk op hoofdlijnen doen.

Hier een overzicht van de aantallen nieuwe inschrijvingen over een periode van vijf jaren.

onderwijstype	2019	2020	2021	2022	2023	groei	groei %
associate degree	7.980	9.503	9.631	10.540	12.737	2.197	20,8%
bachelor	99.779	109.266	97.602	91.111	88.271	-2.840	-3,1%
master	5.628	5.817	6.589	6.054	6.516	462	7,6%
totaal	113.387	124.586	113.822	107.705	107.524	-181	-0,2%

Totale hbo-instroom per opleidingsvorm

De voltijd variant is in 2023 de enige opleidingsvorm die een (lichte) daling heeft gekend (-0,8%). De instroom bij deeltijd en duaal opleidingen is toegenomen met 2,9% respectievelijk 3,5%.

opleidingsvorm	2019	2020	2021	2022	2023	groei	groei %
voltijd	96.849	107.398	95.352	90.332	89.630	-702	-0,8%
deeltijd	13.376	13.819	15.162	13.960	14.363	403	2,9%
duaal	3.162	3.369	3.308	3.413	3.531	118	3,5%
totaal	113.387	124.586	113.822	107.705	107.524	-181	-0,2%

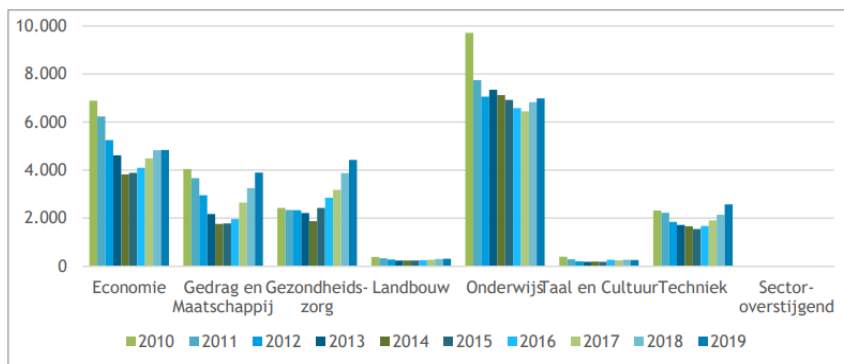
In het rapport van de monitor van het experiment staat een grafiek waarin wordt vermeld dat in 2019 zo'n 22.500 studenten zijn ingestroomd, als nieuwe student. Hier staat dat het voor deeltijd en duaal om zo'n 16.500 mensen gaat. Hoe is het verschil van 6000 te verklaren? Zijn het degenen die al eerder bij het hbo ingeschreven gestaan en dan zij-instromen, dus de studie weer oppikken (zie de grafiek verderop). Het kan daarbij ook gaan om Ad'ers die in deeltijd of duaal verder gaan met een bachelorprogramma. Die mensen zouden in het algemeen voor 2017 met een Ad begonnen zijn. Er kan worden gekeken naar de Ad-instroom in 2019 en voor de bachelors in 2021 en later.

Aan deze instroomcijfers is geen enorme stijging te koppelen van echte nieuwe studenten, van ongeveer 16.500 naar bijna 18.000 studenten. Nogmaals, daarin zitten ook overstappers vanuit de Ad-opleidingen in deeltijd en duaal. In de sector Gedrag en Maatschappij zitten de Ad-studenten vooral in de varianten deeltijd en duaal. Mogelijk zitten de verschillen in de schattingen aan het begin van het studiejaar en de daadwerkelijke aantallen, maar dan zou het een lager aantal meer voor de hand liggen. Of worden de instromers per 1 februari niet meegeteld?

Wat ook meespeelt hierbij is in welke mate deze studenten volledig meedoen of voor bepaalde delen zijn aangemeld. Ook is niet volledig na te gaan hoeveel volledig studeren met de EL's en hoe het zit met de reguliere studenten. Tevens is niet helder wat de controlegroep is of die representatief is, mede omdat OCW het getal 50.000 noemt en op dat moment zo'n 20.000 studenten de 'standaard-leerlijn' volgen. Zo'n verdeling is dan wel heel snel tot stand is gekomen, zonder echt meer aanmeldingen in de statistieken.

4.1 Instroomgegevens bekostigd

Figuur 4 geeft het aantal ingestroomde studenten over de gehele deeltijd en duale opleidingen naar inschrijvingsjaar en sector weer. Bezien per sector is bijna overal zichtbaar dat er na jaren van daling weer een stijging is van de instroom.

Figuur 4: Aantal ingestroomde studenten deeltijd en duale opleidingen naar inschrijvingsjaar en sector

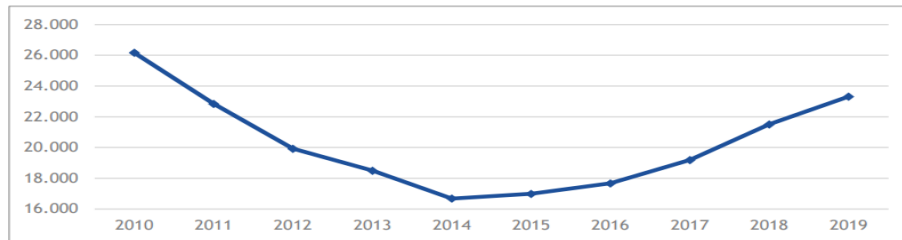
Het gaat kennelijk om de daadwerkelijke inschrijvingen, dus niet de aanmeldcijfers. Wat duidelijk is dat de groei zit in 'gedrag en maatschappij' en 'gezondheidszorg', de sectoren waarin juist veel

mogelijk opties voor vrijstellingen zijn, op basis van een mbo-diploma, interne scholing en 'in-service-ervaringen. Dat is een mooi resultaat maar voor de rest van de sectoren is het alleen in de sector techniek sprake van een (beperkte) stijging.

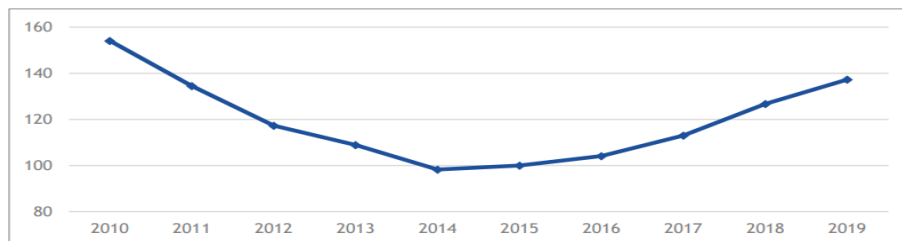
4.2 Totalen inschrijvingen (incl. mensen die al eerder het hbo deden) – absoluut en relatief

5.1.1 Ontwikkeling algemeen bekostigd deeltijd en duaal hoger beroeps onderwijs

De totale instroom (inclusief studenten die al eerder ingeschreven stonden bij een ho-opleiding) aan alle bekostigde deeltijd en duale hbo-opleidingen zit vanaf 2014 weer in de lift, na een forse en gestage daling van de instroom in de jaren daarvoor (zie figuur 3a en figuur 3b).

Figuur 3a: Totale instroom deeltijd en duale opleidingen, 2010-2019

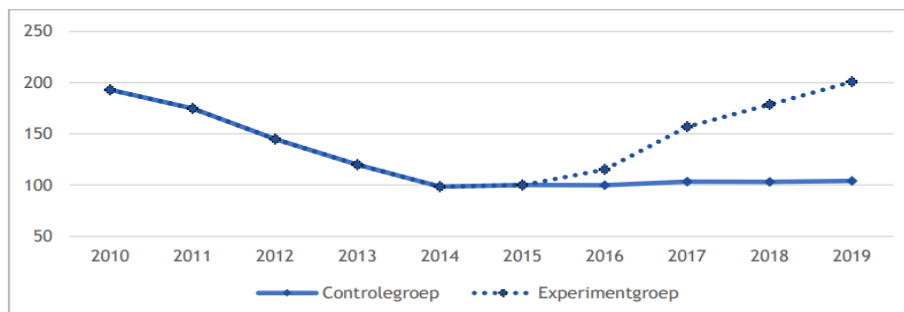
Het echte effect is dat degenen die eerder zijn uitgevallen resp. de Ad hebben afgerond, zich melden voor een bachelorprogramma. Omdat ze komen met veel vrijstellingen, is het niet verstandig een route met OE's aan te bieden maar juist met EL's.

Een valkuil is dat die groep herintredende zij-instromers een keer behoorlijk gaat opdrogen. Mogelijk heeft zich dat effect al voorgedaan in de periode 2019-2023, zoals andere statistieken laten zien.

Beeld per sector

Het beeld per sector varieert; in de meeste sectoren laten de experimentopleidingen wel een grotere stijging zien bij de instroom dan in de controlegroep. De figuren per sector zijn hieronder weergegeven.

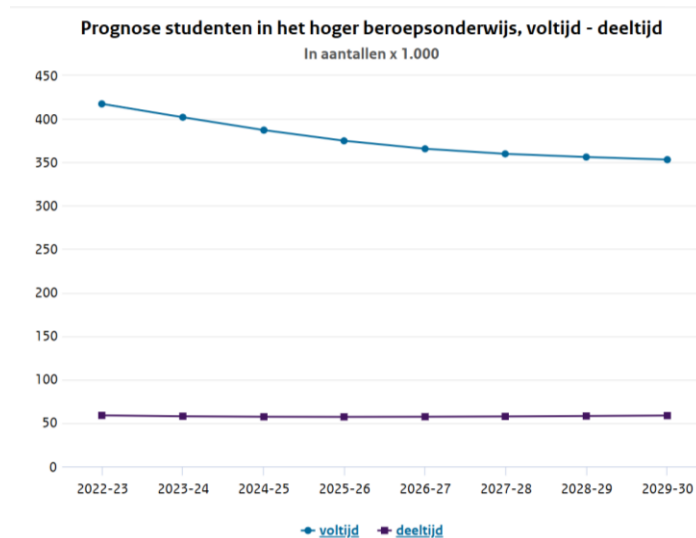
De instroom in de experimentopleidingen in de sectoren Economie en Gedrag & Maatschappij vertoont een veel positievere trend dan in de controlegroep.

Figuur 6: Instroom studenten binnen sector Economie, Gedrag & Maatschappij naar inschrijvingsjaar (2015=100) (Bron: DUO; bewerking ResearchNed)

Er zijn hierbij twee sectoren samengenomen (waarom...? voor een positief beeld?), die als kenmerk hebben dat er veel Ad'ers zijn die ook willen doorstromen in deeltijd en duaal. Gedrag & Maatschappij kent veel zij-instromers in een duaal traject,

Dit laat zien dat de overheid van mening is dat de voltijdse instroom zal afnemen en de aantallen ingeschreven ook, maar dat deeltijd haar marktaandeel zal behouden. Een verdere doorgroei naar hogere aantallen door het gebruik van opleidingen met EL's wordt niet verwacht.

Dalen en stijgen: deeltijd en duaal ('22 en '23)

Het aantal deeltijdstudenten daalde van ongeveer 58.700 in 2022 naar ongeveer 57.800 in 2023. Het aantal duale studenten toonde een lichte stijging van ca. 13.400 in 2022 naar ongeveer 13.900 in 2023.

5 Verdere en latere vragen vanuit de EK

We gaan verder met vragen vanuit de EK. We geven eerst de 'waslijst' met vragen van de VVD-fractie – en daarna met de antwoorden van OCW.

5.1 Vragen VVD

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

In de nota naar aanleiding van het verslag staat beschreven dat op dit moment zo'n 50.000 studenten aan een deeltijds of duale opleiding gebaseerd op eenheden van leeruitkomsten deelnemen.

De fractieleden van de VVD vragen de regering wat het slagingspercentage van de studenten is die behoren tot deze groep.

Wijken deze slagingspercentages af van de slagingspercentages van studenten die het reguliere traject volgen?

De fractieleden van de VVD vragen verder hoeveel studenten volgens de regering naar verwachting zullen kiezen voor het flexibele onderwijsprogramma mocht deze wet worden aangenomen, met andere woorden: hoe groot is in potentie de doelgroep studenten die aan een opleiding gebaseerd op leeruitkomsten kunnen deelnemen?

Ook vragen de fractieleden van de VVD aan welke instapeisen een student dient te voldoen, mocht de student geïnteresseerd zijn in het volgen van het onderwijsprogramma op basis van leeruitkomsten in het hoger onderwijs. Is er een minimale norm?

De fractieleden van de VVD vragen daarnaast aan welke eisen een onderwijsinstelling dient te voldoen, mochten studenten geïnteresseerd zijn in het volgen van het flexibele onderwijsprogramma.

Kunnen private onderwijsinstellingen ook flexibele onderwijsprogramma's aanbieden?

De fractieleden van de VVD vragen voorts welke verschillen de regering voorziet tussen onderwijsinstellingen bij de uitvoering van deze wet.

En welke handvatten acht de regering nodig om de onderwijsinstellingen mee te voorzien?

Is de regering het vervolgens met de fractieleden van de VVD eens dat een 'toolkit valideren bewijsmateriaal' (vergelijkbaar met het MBO) voor de implementatie van deze wet bijdraagt aan de stabiliteit en het houvast voor hoger onderwijsinstellingen en studenten?

Daaropvolgend stellen de fractieleden van de VVD dat voor de student aan het begin van het traject het eindniveau vaststaat. De fractieleden van de VVD vragen in hoeverre daarvan kan worden afgeweken.

Is de regering het verder met de fractieleden van de VVD eens dat een deel van de studenten behoefte heeft aan structuur, waar het onderwijsprogramma op basis van leeruitkomsten mogelijk niet de structuur biedt die nodig is, met mogelijk uitval of studievertraging tot gevolg?

In hoeverre kan het onderwijsprogramma op basis van leeruitkomsten volgens de regering (voldoende) structuur bieden aan de student? De fractieleden van de VVD vragen bovendien hoe docenten worden opgeleid om hun rol goed uit te oefenen. Wat betekent dit voor de werkdruk (andere rol en meer individuele begeleiding) van de docent? Hoe wordt eventuele grotere werkdruk opgevangen: zonder dat de kans op uitval groter wordt; zonder dat de kans op uitstroom groter wordt; en zonder dat de kwaliteit van hun werk (ook ten behoeve van studenten die een regulier programma volgen) vermindert.

In de beantwoording van de schriftelijke vragen in het verslag schrijft de regering dat eenheden van leeruitkomsten voor zij-instromers geschikter zijn dan voor een initiële student. De fractieleden van de VVD vragen ten slotte hoe de regering ervoor zorgt dat juist de student die hiervoor geschikt is de mogelijkheden kent om een opleiding te kiezen waar gewerkt wordt met eenheden van leeruitkomsten.

Toch maar even snel een paar opmerkingen:

- Er zijn rond de 72.000 studenten duaal en deeltijds bezig. Als er dan 50.000 daarvan in opleidingen zitten met EL's, blijven er dus 22.000 over die regulier studeren. De vraag is echter: Een opleiding kan zich afficheren als werkend met EL's, maar dan is het zo – dat blijkt in de praktijk – dat grote groepen studenten 'gewoon' de reguliere route volgen.
- Wat ook nodig is om te weten hoeveel studenten volledig met EL's studeren, hoeveel vrijstellingen op voorhand zijn verleend en hoeveel studenten na jaar 1 kiezen voor EL's of OE's. Verderop staat wel het een en ander.

5.2 Beantwoording OCW

De fractieleden van de VVD hebben met belangstelling kennisgenomen van de nota naar aanleiding van het verslag.

1

Dit heeft deze fractieleden aanleiding gegeven tot het maken van de volgende opmerkingen en het stellen van de volgende vragen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie In de nota naar aanleiding van het verslag staat beschreven dat op dit moment zo'n 50.000 studenten aan een deeltijds of duale opleiding gebaseerd op eenheden van leeruitkomsten deelnemen.

De fractieleden van de VVD vragen de regering wat het slagingspercentage van de studenten is die behoren tot deze groep. Wijken deze slagingspercentages af van de slagingspercentages van studenten die het reguliere traject volgen?

Exacte cijfers over de slagingspercentages van studenten van opleidingen in het experiment leeruitkomsten zijn niet beschikbaar. In de rapportage van de eindevaluatie van het experiment schrijft ResearchNed dat op basis van de data over studievoortgang geen sprake zal zijn van afwijkingen ten opzichte van de reguliere slagingspercentages. De NVAO heeft dat beeld bevestigd; alle opleidingen in het experiment hebben een accreditatiebeoordeling doorlopen en daarbij zijn geen afwijkende slagingspercentages vastgesteld. Bij de invoeringstoets en de aanvullende evaluatie (twee jaar na invoering van het wetsvoorstel) zal onder meer worden ingegaan op de gerealiseerde slagingspercentages.

Opmerkelijk is dat de NVAO wel over slagingspercentages beschikt maar ResearchNed niet. De vraag is daarbij of bij de accreditatie inzicht is gegeven in de twee groepen en dat die dus apart zijn bekeken. De slagingspercentages zouden er vanaf 2018 al moeten zijn, voor degenen die zijn ingestroomd met veel vrijstellingen of vanuit de Ad. Het stellen dat op basis van de data over de voortgang de afgestudeerden niet zullen afwijken van wat normaal is, mede omdat er ook moet worden gekeken naar het aantal gebruikte studie jaren, de voortgang bij het afstudeerproject en dat soort gegevens, is naar onze mening niet juist onderbouwd.

Het is dus afwachten wat de invoeringstoets en de evaluatie met zich mee gaan brengen. Ook is het van belang wat de gebruikte criteria zijn.

2

De fractieleden van de VVD vragen verder hoeveel studenten volgens de regering naar verwachting zullen kiezen voor het flexibele onderwijsprogramma mocht deze wet worden aangenomen, met andere woorden: hoe groot is in potentie de doelgroep studenten die aan een opleiding gebaseerd op leeruitkomsten kunnen deelnemen?

Het is lastig concrete cijfers te noemen van het aantal studenten dat zal gaan kiezen voor een flexibele, eigen invulling van (delen van) de opleiding, als de wet wordt aangenomen.

In de eerste plaats is het aan de instellingen in het hoger beroepsonderwijs (hbo) en wetenschappelijk onderwijs (wo) om per opleiding en opleidingsvariant een keuze te maken om al dan niet met eenheden van leeruitkomsten te werken. Vervolgens is het aan de opleiding om te bepalen hoe de ruimte voor flexibele invulling wordt opgebouwd en in welke fase van de opleiding daar mogelijkheden toe worden geboden. En dan is het aan de student om een keuze te maken voor deelname aan het onderwijsaanbod in de gefaciliteerde leerroute dan wel voor een eigen, flexibele invulling, waarover afspraken worden vastgelegd in het studieplan.

5.2.1 Eigen invulling...

Hier staan toch wel een heleboel slagen om de arm van de overheid. Niet dient te worden vergeten dat het niet meer gaat om experimenten, maar om reguliere opleidingen – dus zonder de status dat met elkaar naar oplossingen wordt gezocht. Maar we blijven aanhikken tegen het begrip ‘gefaciliteerde leerroute’, want elke student wordt ondersteund vanuit de opleiding met alle beschikbare faciliteiten.

Ook het hebben over een ‘eigen’ invulling is naar onze mening te suggestief. Het is flexibel, maar de invulling is gebaseerd op leeruitkomsten die voor alle studenten gelden. ‘Flexibel’ is ook een sterk tot de verbeelding sprekend argument maar men weet best dat er een grens is aan het flexibel kunnen roosteren, begeleiden en toetsen. Er kan veel bij een grote hogeschool en een ‘massieve’ opleiding, maar kleine instellingen zullen – zeker met de mogelijke bezuinigingen in petto – wel nagaan of twee leerroutes zijn te onderhouden.

Op dit moment zijn er ruim 400 deeltijdse en duale hbo-opleidingen die werken met eenheden van leeruitkomsten. Dat zijn opleidingen van 21 hbo-instellingen (publiek en privaat). Aan die opleidingen wordt door zo’n 50.000 studenten deelgenomen. In de praktijk blijkt dat zo’n 80% van de studenten in het begin van de opleiding kiest voor deelname aan het aangeboden onderwijs in de gefaciliteerde leerroute en dat naarmate de opleiding vordert meer studenten kiezen voor een (gedeeltelijke) eigen, flexibele invulling. De verwachting is dat veel van deze instellingen zullen kiezen voor het verbreden van het werken met eenheden van leeruitkomsten naar alle deeltijdse en duale opleidingen en veelal ook naar voltijdse opleidingen.

5.2.2 Eerste jaar...

Helder, maar het is goed om te weten of die andere 20% ook vanaf scratch begint of dat het juist de studenten zijn die zij-instromen met veel vrijstellingen en aldus een korte studieduur die resteert. Die zullen uiteraard graag willen werken met EL’s.

Een ander punt is dat het werken met EL’s, het flexibiliseren van leerwegen, het opdelen in stukken van de opleiding zonder direct te focussen op het diploma en dat soort zaken, zal bij de private hogescholen veel vaker voorkomen. Dat soort zaken mogen ze al heel lang toepassen. Tevens is de vraag of die 50.000 studenten allemaal bekostigd worden, dus dat men niet weet van de private hogescholen wat alle ‘belangrijke gegevens’ zijn.

Hetgeen hier staat pleit ervoor om het eerste reguliere jaar toch maar zoveel mogelijk met OE’s te werken, zonder studieplannen die anders al voor de start van de studie gereed moeten zijn. De hoofdfase leent zich dus meer voor het volgen van EL’s.

Een verwachting moet je koesteren, dat is een goed uitgangsprincipe. Het is zeker niet ondenkbaar dat bij elke opleiding meerdere eenheden worden omgedoopt naar EL’s. Maar die zijn er nu ook al, zoals de stage, de afstudeeropdracht, bepaalde projecten met werkplekleren, vrijstelling voor praktische activiteiten en dus de reguliere vrijstellingen.

Echter, de instelling dient zich hierbij te realiseren dat voor iedere student, ook degene die de reguliere route volgt, elke keer een studieplan in de formele context dient te worden opgesteld. Dat recht heeft de betrokkene op basis van de wet en de daarbij passende regelgeving. Duidelijk moet zijn wat onder de EL's valt en hoe de student daarmee iets kan doen. Bij de accreditatie komt dit uiteraard volop aan de orde.

Daarnaast is de verwachting dat bij lerarenopleidingen in alle opleidingen en opleidingsvarianten gekozen zal worden voor het werken met eenheden van leeruitkomsten, op grond van afspraken in het bestuursakkoord flexibilisering lerarenopleidingen. De opbouw en de mate waarin bij voltijdse opleidingen ruimte wordt geboden voor een eigen, flexibele invulling zal naar verwachting afwijken van die bij deeltijdse en duale opleidingen en bij voltijdse opleidingen beperkter zijn. De verwachting is daarnaast dat het werken met eenheden van leeruitkomsten relatief meer zal worden toegepast in het hbo dan in het wo, in ieder geval in de eerste jaren na invoering van de wet. Daarbij is de reikwijdte in het hbo groter omdat daar deeltijdse, duale en voltijdse opleidingen met eenheden van leeruitkomsten kunnen werken, terwijl dit in het wo beperkt is tot deeltijdse, duale en voltijdse opleidingen met een substantiële praktijkcomponent. In de invoeringstoets en de (aanvullende) evaluatie zal onder meer worden ingegaan op het aantal opleidingen en de opleidingsvarianten waarin het werken met eenheden van leeruitkomsten wordt toegepast en de aandelen studenten die gebruik maken van de mogelijkheden tot een eigen, flexibele invulling van (delen van) de opleiding.

5.2.3 WO met EL = dual = ...

De aap komt uit de onderwijsmouw, zo te zeggen. Men wil vooral de EL's juist invoeren in het wetenschappelijk onderwijs vanwege het kunnen gebruiken ervan bij de 'geijkte' opleidingen die toch al met leeruitkomsten werken in de praktijk, dus de lerarenopleidingen en varianten daarop. Prima om op deze wijze duale opleidingen (want dat zijn het) de kans te geven om zij-instromers sneller op te leiden, met formele middelen. Overigens zullen studies voor de medicus en de tandarts ook bol staan van praktijkonderdelen, met een praktijkcomponent.

3

Ook vragen de fractieleden van de VVD aan welke instap Eisen een student dient te voldoen, mocht de student geïnteresseerd zijn in het volgen van het onderwijsprogramma op basis van leeruitkomsten in het hoger onderwijs. Is er een minimale norm?

De keuze om al dan niet te werken met eenheden van leeruitkomsten is in de eerste plaats aan de instellingen en opleidingen. Vervolgens staat het iedere student vrij om te kiezen voor een opleiding die wordt verzorgd op basis van eenheden van leeruitkomsten. Toelating geschiedt onder dezelfde voorwaarden als bij opleidingen die worden verzorgd op basis van klassieke onderwijseenheden. Er gelden dus geen wettelijke, aanvullende minimumeisen. Een student die zich op tijd inschrijft voor een opleiding moet – tenzij het een opleidingen met een numerus fixus betreft - worden toegelaten tot de opleiding.

Helder dus. Het is aan de instelling om al dan niet met EL's te gaan werken. Studenten kunnen dit niet afdwingen.

Als de student eenmaal is toegelaten tot een opleiding die met eenheden van leeruitkomsten werkt, dan heeft de student de mogelijkheid om te kiezen voor een gedeeltelijke of gehele eigen invulling van de leerroute.

Randvoorwaarde is dat de student daarin optimaal wordt voorgelicht en begeleid en dat de instelling het studieplan goedkeurt en vaststelt. De instelling moet ook altijd een gefaciliteerde leerroute aanbieden, waar de student gebruik van kan maken.

Let op, want dit is ook helder geformuleerd. Het is de student die de mogelijkheid heeft om te kiezen voor alles met EL's of een deel daarvan, en de rest met de reguliere OE's. Dat is dus geen voorgeschreven en door de instelling geprogrammeerde route. Dat is ook logisch aangezien elke student zelf met 'certificaten', 'werkervaring', 'geschikte werkplekken' en dergelijke komt aanzetten. Een studieplan is derhalve individueel op te stellen. Maar het betekent eveneens dat voor deze opleiding twee complete sets eenheden beschikbaar dienen te zijn, met de EL's en de OE's!

De fractieleden van de VVD vragen daarnaast aan welke eisen een onderwijsinstelling dient te voldoen, mochten studenten geïnteresseerd zijn in het volgen van het flexibele onderwijsprogramma. Kunnen private onderwijsinstellingen ook flexibele onderwijsprogramma's aanbieden?

Op grond van artikel 7.3, derde lid, van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW) zoals dat wordt gewijzigd met dit wetsvoorstel, kunnen deeltijdse en duale opleidingen, voltijdse hbo-opleidingen en wo-opleidingen met een substantiële praktijkcomponent ten aanzien waarvan dit bij ministeriële regeling is bepaald, bestaan uit eenheden van leeruitkomsten. Op grond van artikel 7.1, eerste en tweede lid, van de WHW is deze bepaling van toepassing op (alle) bekostigde universiteiten en hogescholen, op de Open universiteit en op de levensbeschouwelijke universiteiten alsmede op (alle) rechtspersonen van hoger onderwijs (private instellingen die geaccrediteerde hbo- of wo-opleidingen verzorgen). Er is dus geen sprake van onderscheid tussen publieke en private onderwijsinstellingen. Private onderwijsinstellingen kunnen de status hebben van rechtspersoon voor hoger onderwijs. Dit is het geval als zij van de Minister van OCW de bevoegdheid hebben gekregen om erkende graden te verlenen. Die graden worden verleend op basis van opleidingen die geaccrediteerd zijn door de NVAO en worden verzorgd conform de voorschriften in de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek. Alleen als een onderwijsinstelling er voor kiest een opleiding te verzorgen op basis van eenheden van leeruitkomsten, dan heeft de student de mogelijkheid van een leerwegaafhankelijke, eigen invulling, van delen van de opleiding. De student kan er ook voor kiezen de gehele gefaciliteerde leerroute te volgen, of delen daarvan.

Helder. Voor private instellingen geldt hetzelfde als voor de bekostigde. Maar ze hadden al veel vrijheid op dit punt – dus geen wonder dat ze ook aan de experimenten hebben meegedaan.

4

De fractieleden van de VVD vragen voorts welke verschillen de regering voorziet tussen onderwijsinstellingen bij de uitvoering van deze wet. En welke handvatten acht de regering nodig om de onderwijsinstellingen mee te voorzien?

Binnen het Experiment Leeruitkomsten, dat in 2015 van start ging, werken inmiddels 400 deeltijdse en duale opleidingen van 21 hbo instellingen met eenheden van leeruitkomsten. Er is veel ervaring opgedaan en kennis en kunde opgebouwd, die de opleidingen met elkaar hebben kunnen delen tijdens de landelijke bijeenkomsten en vinger-aan-de-pols gesprekken die tijdens het experiment door OCW werden georganiseerd en waar OCW, NVAO en Inspectie als critical friends aan deelnamen. Vanuit de instellingen werd dit als nuttig ervaren. Wanneer het wetsvoorstel leeruitkomsten in werking treedt kunnen ook voltijdse hbo-opleidingen en voltijdse wo-opleidingen met een substantiële praktijkcomponent de keuze maken om met eenheden van leeruitkomsten te werken. Hbo-instellingen die binnen het experiment al met eenheden van leeruitkomsten werken hebben aangegeven dit graag te willen uitbreiden naar hun voltijdse opleidingen. Deze voltijdsopleidingen kunnen meteen gebruikmaken van de benodigde kennis- en logistieke infrastructuur die al is opgebouwd.

Niets aan toe te voegen.

Het is nog niet bekend hoeveel en welke wo-opleidingen zullen gaan werken met eenheden van leeruitkomsten. De landelijke bijeenkomsten en vinger-aan-de-pols gesprekken, zoals georganiseerd tijdens het experiment, zullen worden gecontinueerd om opgedane ervaringen, kennis en kunde te blijven delen en daarin ook de hbo- en wo-instellingen te betrekken, waar nog niet wordt gewerkt met eenheden van leeruitkomsten.

Er is dus geen sluitend onderzoek gedaan als het gaat om de belangstelling bij de instellingen. Er komen allerlei bijeenkomsten voor alle belangstellende managers. Gaat de overheid deze organiseren?

Verder zal er telkens worden geëvalueerd. Het wetsvoorstel regelt dat twee en vijf jaar na inwerkingtreding van het wetsvoorstel een evaluatie plaats vindt.

Er zijn dus twee momenten, in 2027 en 2030, wetend dat er een evaluatie wordt gestart. Maar we nemen aan dat vanaf het begin (2025) de instellingen opdrachten meekrijgen om allerlei zaken te volgen en daarover rapporteren aan de organisatie die de evaluatie binnenkort krijgt toegewezen.

Is de regering het vervolgens met de fractieleden van de VVD eens dat een 'toolkit valideren bewijsmateriaal' (vergelijkbaar met het MBO) voor de implementatie van deze wet bijdraagt aan de stabiliteit en het houvast voor hoger onderwijsinstellingen en studenten?

De regering is het er mee eens dat instrumenten als een 'toolkit valideren bewijsmateriaal' nuttig kunnen zijn voor instellingen bij de implementatie en uitvoering van deze wet. In het experiment leeruitkomsten hebben de deelnemende instellingen veel van dergelijke instrumenten ontwikkeld en toegepast. Er hebben ook landelijke bijeenkomsten (kennisdeling, uitwisseling en verdieping) plaatsgevonden over onder meer het thema validering. En instellingen hebben veel geïnvesteerd in deskundigheidsbevordering van docenten en examencommissies en aanvullende kalibratiesessies en collegiale consultatie.

Bij de verdere uitrol van het werken met eenheden van leeruitkomsten en de validering naar andere instellingen, opleidingen en opleidingsvarianten kunnen de ontwikkelde expertise en instrumenten worden benut. Dit zal opnieuw ondersteund worden met landelijke bijeenkomsten.

Een herhaling van zetten als het gaat om de redenen die OCW kan aanvoeren, met betrekking tot het wetsvoorstel dat dient te worden ingevoerd. Er worden diverse beloftes gedaan... maar of er een aansturing zal zijn, met een budget?

5

Daaropvolgend stellen de fractieleden van de VVD dat voor de student aan het begin van het traject het eindniveau vaststaat. De fractieleden van de VVD vragen in hoeverre daarvan kan worden afgeweken.

Van de eindtermen van een opleiding kan niet worden afgeweken, ook niet wanneer een student kiest voor een flexibele invulling van zijn leerroute. De leerdoelen van de leereenheden en de eindtermen van de opleiding zijn vastgesteld in de Onderwijs- en Examenregeling (OER) van de opleiding. De OER bevat alle regels over de opleiding en is gebaseerd op de wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW). In een jaarlijks formeel proces, waarin ook de Examencommissie en medezeggenschap zijn betrokken, komt deze tot stand. Eenmaal vastgesteld kan van de OER niet worden afgeweken. Bij reguliere onderwijseenheden staat in de OER ook beschreven op welke wijze de kennis, het inzicht of de vaardigheden moeten worden verworven (de leerweg).

De leerroute en toetsing van 'gewone' onderwijseenheden staan beschreven in de OER, terwijl bij eenheden van leeruitkomsten de leerroute vrij is (leerwegonafhankelijk). Het maakt daarbij niet uit hoe de competenties zijn verworven, als maar kan worden aangetoond dat de student voldoet aan de leerdoelen. Dit kan bijvoorbeeld eerder opgedane werkervaring betreffen of bepaalde taken en producten afgerond tijdens het leren op de werkplek.

Interessante vraag, gekoppeld aan een vermoeden, of eigenlijk een feit nl. dat voor elke student op het moment van starten met een studie het eindniveau vaststaat. Nou, eigenlijk is dat altijd het geval, maar het betekent in de praktijk dat het programma dat wordt aangevangen, zodanig is dat er voldoende eenheden zijn die tot dat niveau reiken. Anders gezegd, er moeten eenheden zijn die tot de laatste twee jaren doorlopen of van het programma daarvoor deel uit maken. Het kan, om maar eens wat te noemen eigenlijk niet zo zijn dat in de laatste twee jaren de volgende indeling van eenheden voorkomt:

Jaar 4 en eindniveau: Afstudeeropdracht: 30 sp / kernvakken: 10 sp

Jaar 4 en lager niveau: Minor: 20 sp

Jaar 3 en lager niveau: Stage: 30 sp / keuzevakken: 10 p / kernvakken: 20 sp

Het is een duidelijk fictief voorbeeld maar er zijn veel opleidingen waarbij een minor uit een andere opleiding mag worden gekozen, zonder relevante voorkennis - en dat kan nooit het eindniveau zijn. Dat geldt ook voor allerlei keuzevakken zonder basiskennis. Dus, anders gezegd, het is niet helder in de kaders voor de accreditatie terug te vinden hoeveel procent van het geheel nadrukkelijk op het eindniveau terug te vinden moet zijn.

5.2.4 OER ligt vast 'per cohort'

Boeiend – en dus belangrijk! – is de opmerking (en dus ook een 'verordening' als zodanig) dat bij de start van de studie het (persoonlijk te gebruiken) OER vaststaat en daarmee ook het programma. Op basis daarvan kunnen alvast de studieplannen met de EL's en OE's worden geschetst

– want ze hangen met elkaar samen, voor de gehele studieduur – samen met de afspraken die mede met een werkgever kunnen worden gemaakt over de werkzaamheden en functies voor de komende jaren. Het gaat volgens OCW op die wijze nog steeds om ‘cohorten’, met jaarlijks de vaststelling van het programma voor de nieuwe instromers (met zij-instromers moeten aparte afspraken worden gemaakt).

Jazeker, dit is de theorie... en de praktijk is helemaal anders. Veel opleidingen passen de programma's voortdurend aan, ook geldend voor eerdere cohorten, al is het maar voor het eerste jaar en dan pas de hoofdfase. Denk aan de keuzevakken, de minoren, de projecten, noem maar op. Als OCW wat hier nu staat daadwerkelijk door de NVAO laat controleren (of de Inspectie), dan zal nog veel op te merken zijn en zullen veel instellingen op hun achterste benen gaan staan. Dus, OCW, wat is het nou?

5.2.5 Beide routes moeten dan worden aangeboden...

Is de regering het verder met de fractieleden van de VVD eens dat een deel van de studenten behoefte heeft aan structuur, waar het onderwijsprogramma op basis van leeruitkomsten mogelijk niet de structuur biedt die nodig is, met mogelijk uitval of studievertraging tot gevolg? In hoeverre kan het onderwijsprogramma op basis van leeruitkomsten volgens de regering (voldoende) structuur bieden aan de student?

De regering is het met de leden van de VVD-fractie eens dat een deel van de studenten behoefte heeft aan meer structuur dan een onderwijsprogramma op basis van eenheden van leeruitkomsten mogelijk biedt. Daarom dient een opleiding die werkt met eenheden van leeruitkomsten altijd tegelijkertijd het reguliere traject (de gefaciliteerde leerroute) aan te bieden. Zo heeft de student dus altijd de mogelijkheid gebruik te maken van het in de Onderwijs- en Examenregeling vastgelegde onderwijsprogramma.

Aha, daar staat het nog eens heel erg duidelijk aangekondigd door de overheid, als zijnde een 'voorschrift': Een opleiding *dient* altijd beide trajecten in z'n geheel aan te bieden d.w.z. de twee leerroutes, met 'alles erop en eraan'. Deze twee leerroutes zijn beide op het onderwijsprogramma gebaseerd.

Het is eigenlijk ook niet meer dan logisch. Een EL is een sub-vorm van de OE... Een opleiding wordt mogelijk altijd op basis van de eindtermen ontworpen met OE's en dan omgezet naar een route met meerdere eenheden die als EL's worden beschouwd. Of mogelijk andersom, met instemming van de overheid (NVAO). Dat geldt ook per variant ('inrichting' als wettelijk begrip).

Gaat de overheid dit controleren? Worden de OER'en en studiegidsen opgevraagd en doorgenomen? Kijkt men met de monitor hiernaar? Is het goed om naar de communicatie te kijken en wat er dan wordt beloofd? Hoe kijken hogescholen (VH) en universiteiten (UNL) naar deze wetgeving die men zelf heeft aanvaard? Hebben de politici ook nog wat in de melk te brokkelen?

Flexibele trajecten op basis van eenheden van leeruitkomsten passen doorgaans beter bij zij-instromers (werkenden en werkzoekenden). Zij kiezen bewust voor een overstap naar een ander beroep en kunnen zo hun werkervaring, kennis en kunde makkelijker verzilveren, waardoor zij niet alles hoeven te volgen en hun studie sneller kunnen afronden. Ook is het een voordeel dat zij delen van hun studie op de werkplek kunnen uitvoeren.

OCW maakt dus duidelijk dat het werken met EL's het beste past bij werkenden en mensen die kunnen zij-instromen, ook al kan dit ook gebeuren voor jongeren die vers aan een studie beginnen – ondanks alle bezwaren die zijn aangevoerd?

Men zal wel moeten gaan bezien dat de werkplek de kans biedt om de eenheden op het vereiste (hoger) niveau kunnen doen en de toets daar eventueel gedeeltelijk af te leggen. Dat is een zaak die in het studieplan staat, met een 'handtekening' van de werkgever.

Voor initiële studenten, die direct vanuit het vervolgonderwijs instromen, zijn flexibele trajecten zeker in het begin minder geschikt. In die beginfase hebben zij behoefte aan meer structuur. In het experiment is gebleken dat initiële studenten met name in het eerste en tweede jaar de gefaciliteerde leerroute volgen. Als initiële studenten kiezen voor flexibele leerroutes, dan is dat vooral in

de latere fase van de studie. Zij zijn dan al gewend aan hun nieuwe studieomgeving en hebben voldoende zelfstuuringsvaardigheden ontwikkeld om de juiste keuzes te maken.

Zie daar, het is OCW zelf dat hier nogmaals stelt dat een route vanaf de start met EL's voor de instromende jongeren niet (echt) geschikt is en eigenlijk dient te worden afgeraden. Waarom dit niet als zodanig in de wet opgenomen? Kunnen die studenten dan niet beter voor een duale opleiding kiezen? We weten het antwoord niet, maar het is een opmerkelijk standpunt dat OCW hier inneemt.

Het wordt interessant hoe de instellingen hiermee zullen gaan omspringen (zie het volgende kaartje). Het zal de NVAO zijn die nadrukkelijk bij een her-accreditatie zal nagaan of er een correlatie bestaat tussen het studentsucces en de momenten waarop deze studenten hun keuzes maken voor EL's en wat de rol van de opleiding daarbij is geweest. Ook kan een beeld worden geschetst van de fases die zich nadrukkelijk lenen van EL's. Er ligt een boeiende toekomst in het verschiet...

In de eerdergenoemde evaluaties zal ook het effect van persoonlijke leerroutes op het studieverloop van studenten en de slagingspercentages worden meegenomen. Overigens biedt het studieplan, verplicht zodra er wordt gewerkt met eenheden van leeruitkomsten, de nodige structuur. Hierin maakt de student samen met de opleiding afspraken voor maximaal 30 ec (half jaar) met betrekking tot de te volgen leerroute. Dit geeft de student houvast en zekerheid.

Interessant is het dat OCW hier spreekt van maximaal 30 studiepunten (de WHW kent het begrip 'ec' niet) terwijl in andere stukken wordt gerept van de optie om eenheden te hebben van meer dan 30. Is het de bedoeling dat in zo'n geval de EL uit twee (of meer) deel-eenheden bestaat of is dit toch menens...?

De fractieleden van de VVD vragen bovendien hoe docenten worden opgeleid om hun rol goed uit te oefenen. Wat betekent dit voor de werkdruk (andere rol en meer individuele begeleiding) van de docent? Hoe wordt eventuele grotere werkdruk opgevangen: zonder dat de kans op uitval groter wordt; zonder dat de kans op uitstroom groter wordt; en zonder dat de kwaliteit van hun werk (ook ten behoeve van studenten die een regulier programma volgen) vermindert.

Uit de evaluatie van het experiment leeruitkomsten wordt duidelijk dat de werkdruk in veel gevallen eerst stijgt om daarna te normaliseren en weer af te nemen. Dit is vergelijkbaar met elk ander herontwerp of doorontwikkeling van het curriculum of het onderwijsmodel. De omvang van de verandering en daarmee de impact op de werkdruk hangt in de eerste plaats af van de mate waarin een opleiding met leeruitkomsten wil gaan werken (volledig of gedeeltelijk).

Het is een 'geijkt' antwoord, so to speak. OCW en dus de overheid vindt dat dit soort grote ontwikkelingen met verregaande aanpassingen simpelweg vallen onder de normale actualisering van de opleidingen. Er is geen extra geld meer... er moeten twee routes naast elkaar in stand blijven... docenten moeten van alles gaan ontwikkelen (want de ploegen van de afgelopen zeven jaren worden ook weer vervangen, met alle consequenties van dien).

In theorie hebben docenten 10% van hun aanstelling beschikbaar voor de persoonlijke ontwikkeling, dus daaronder zou de hier beoogde scholing door het management kunnen worden geplaatst. We nemen namelijk aan dat docenten niet verplicht kunnen worden om ingezet te worden voor de EL's, gezien de specifieke kwaliteiten die daarvoor nodig zijn (studieplan, begeleiding, EVC toepassen, contacten met het werkveld, enz.). Deze groep is dus beschikbaar voor het verzorgen van de OE's voor de reguliere route.

Het lijkt ons – zonder ervaringen ermee als instelling – lastig om alles te plannen, met inzet van docenten en met het rooster. Aan het begin van het studiejaar – nou, al in de vakantie of vlak daarvoor – moeten alle studenten hun plan van aanpak hebben, dus ook een studieplan, zodat alles is te regelen. Maar er kan van alles gebeuren, zoals het veranderen van de studieplannen na een paar weken of het juist willen beginnen met studieplannen. Ook moet tegen het eind van het eerste semester de stand van zaken worden opgemaakt om alles voor het tweede semester op een rijtje te kunnen zetten. Dus het bagatelliseren van de inzet en de kosten lijkt ons niet de juiste manier om andere instellingen over de streep te trekken.

Vervolgens vraagt het werken met leeruitkomsten naast een herontwerp van het curriculum en het onderwijsmodel, om andere expertise en rollen van docenten, begeleiders en examencommissie.

Daarvoor is naast deskundigheidsbevordering, onderlinge afstemming en reflectie vooral tijd nodig om dat stap voor stap in te voeren. Invoering wordt uitgesmeerd over meerdere onderwijsjaren waarbij elk jaar kansen biedt voor reflectie en doorontwikkeling op basis van de opgedane inzichten. Eventuele signalen over verhoogde uitval kunnen op deze manier tijdig opgepakt worden.

Interessant, maar er klopt iets niet. OCW stelt eerder al dat een student een OER krijgt voor het gehele komende programma. Het management, de examencommissie en de docenten moeten al vooruit kijkend weten wat er nodig is. Een tweede jaar vergt ook scholing, en dat naast wat al voor het eerste jaar dient te gebeuren.

Laten we niet vergeten dat de docenten (of een deel daarvan) die bij de opleiding behoren (dat zal niet altijd exclusief zijn) dienen in te stemmen met het gaan werken met EL's. Dat geldt bij een aanvraag voor een nieuwe opleiding en uiteraard in het geval het management naast de reguliere route met de EL-route wil gaan starten. Maar we nemen aan dat een aantal jaren ook met een nieuwe lichte docenten nog wordt gepeild of het docentencorps achter deze aanpak staat. Hoewel, het management zal uiteraard altijd docenten aannemen die daarvoor geschikt worden geacht. Zo niet, dan moeten ze elders worden ingeroosterd.

Binnen de 21 instellingen die mee hebben gedaan aan het experiment staan opleidingen er niet alleen voor. Zij kunnen versneld leren en invoeren dankzij de leercurve en ervaringen van andere opleidingen die zo al werken. Daarnaast is er een actief landelijk netwerk waarin ervaringen worden uitgewisseld over het werken met leeruitkomsten en nieuwe opleidingen op die manier ondersteund kunnen worden, ook als zij niet hebben meegedaan aan het experiment zoals in het wo bijvoorbeeld. Het is echter primair de verantwoordelijkheid van de instelling om samen met een opleiding vooraf goed te kijken naar de randvoorwaarden en het plan van aanpak om werken met leeruitkomsten in te voeren. Indien de randvoorwaarden niet op orde zijn dan is het raadzaam om te temporiseren en eerst bijvoorbeeld een andere opleiding voorrang te geven. Ook kan het verstandig zijn om met een cluster opleidingen te beginnen zodat er onderling afgestemd kan worden en geleerd, maar helpt het ook om de werkdruk te verdelen. In de communicatie en uitwisseling met het veld benadrukken we dit voortdurend. In de beantwoording van de schriftelijke vragen in het verslag schrijft de regering dat eenheden van leeruitkomsten voor zijinstromers geschikter zijn dan voor een initiële student.

Goed dat er een actief landelijk netwerk is voor de hogescholen die werken met EL's of dat willen gaan doen. Het is nu een kwestie van kijken wat dit allemaal gaat opleveren.

Het is wederom opmerkelijk dat nogmaals wordt gesteld dat het werken met EL's geschikt zijn voor de zij-instromers, en niet voor de 'gewone' student die met een ho-studie begint.

Maar wat verstaat de regering eigenlijk onder 'zij-instromer'? Een paar gedachten daarbij:

- Iemand die werkt en daarnaast een studie gaan volgen, vanaf het begin...
- Idem, maar dan op basis van eerdere scholing vrijstellingen krijgt...
- Idem, maar eerst de Ad heeft gedaan en later het aanvullende bachelorprogramma doet...

Het gaat dus eigenlijk om iemand die het reguliere, initiële onderwijs heeft verlaten – al dan niet met een diploma – en opnieuw in zo'n reguliere opleiding instroomt, en dan als een post-initiële student wordt beschouwd. Maar de overheid haalt op deze manier een aantal groepen door elkaar en dat kan lastig zijn als het om de wet- en regelgeving gaat.

De fractieleden van de VVD vragen ten slotte hoe de regering ervoor zorgt dat juist de student die hiervoor geschikt is de mogelijkheden kent om een opleiding te kiezen waar gewerkt wordt met eenheden van leeruitkomsten.

De instellingen en opleidingen zijn zelf verantwoordelijk voor het bereiken van de juiste doelgroepen. De 21 instellingen die hebben meegedaan aan het experiment kozen met de invoering van werken met eenheden van leeruitkomsten vaak ook voor meer profilering en communicatie naar buiten toe om het deeltijdse en duale aanbod van de instelling opnieuw onder de aandacht te brengen van werkenden. Een instelling doet er goed aan om in de externe communicatie te benadrukken welke mogelijkheden en kansen het werken met leeruitkomsten biedt voor specifieke doelgroepen om in te spelen op hun behoeften, zoals zij-instromers of werkenden in het algemeen. De zorgplicht van de opleiding voor wat betreft goede communicatie over leeruitkomsten blijft als de

student eenmaal binnen is. In het experiment is gebleken dat de mate waarin een student gebruik maakt van de flexibele mogelijkheden die leeruitkomsten bieden, grotendeels afhangt van de communicatie en begeleiding vanuit de opleiding. Het belang van goede externe en interne communicatie en begeleiding heeft de regering voortdurend benadrukt en zal dit ook blijven doen na invoering. Daarnaast ondersteunt de regering met de landelijke bijeenkomsten en vinger-aan-de-pols gesprekken, waarin ook aandacht wordt besteed aan communicatie met en begeleiding van (toekomstige) studenten.

Het is aldus een kwestie van veel reclame maken en goed communiceren met de juiste doelgroepen. Ook het aanbieden van de begeleiding, als 'speerpunt', is van belang. De regering benadrukt dit, zoals hier gemeld. Betekent dat ze straks ook nog met aanbevelingen, kaders en procedures zullen komen? Er zal geen landelijke campagne zijn, als we dit zo lezen. Het is afwachten geblazen.

Annex 1

Stemming Wet leeruitkomsten hoger onderwijs in de Eerste Kamer

Aan de orde is **de stemming** in verband met het wetsvoorstel **Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek houdende de verankering van eenheden van leeruitkomsten in die wet (Wet leeruitkomsten hoger onderwijs)**.

De voorzitter:

Thans zijn aan de orde de stemmingen. Ik heet de staatssecretaris Jeugd, Preventie en Sport, die namens de regering bij de stemmingen aanwezig is, van harte welkom in de Eerste Kamer.

Hebben voldoende leden de presentielijst getekend? Dat is het geval.

Dan stemmen we allereerst over het wetsvoorstel 36136, Wijziging van de Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek houdende de verankering van eenheden van leeruitkomsten in die wet, kortweg de Wet leeruitkomsten hoger onderwijs.

Wenst een van de leden een stemverklaring over het wetsvoorstel af te leggen? Mevrouw Perin-Gopie namens Volt.

Mevrouw Perin-Gopie (Volt):

Dank u wel, voorzitter. Deze wet maakt ruimte voor meer persoonlijke leerroutes en maatwerk voor studenten. Daar stemt mijn fractie graag voor, maar de nieuwe regering heeft aangekondigd flink te gaan bezuinigen op het hoger onderwijs, en daarom heeft mijn fractie wel grote zorgen bij de uitvoering van de wet. Desondanks zullen wij toch voorstemmen.

De voorzitter:

Dan heeft u dat punt toch even gemaakt.

Dan mevrouw Roovers namens GroenLinks-Partij van de Arbeid.

Mevrouw Roovers (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel. De fractie van GroenLinks-PvdA staat in beginsel positief tegenover de bevoegdheid van instellingen om te kunnen werken met leeruitkomsten, en dan met name voor opleidingen met een sterke praktijkcomponent, zoals het oorspronkelijke wetsvoorstel beoogde. Maar door de uitbreiding van het amendement-Krul is de reikwijdte ongelofelijk opgerekt en gaat deze bevoegdheid ook gelden voor voltijds hbo-opleidingen zonder substantiële praktijkcomponent. Deze uitbreiding is expliciet ontraden door de Raad van State. De reden hiervoor is dat het experiment nog niet is afgerond. Er is veel ontevredenheid onder studenten. Er is nog geen duidelijkheid over het diplomarendement en het eindniveau. Het is dus een dilemma. Wij vinden het werken met leeruitkomsten voor bepaalde opleidingen een goed idee, maar wij stemmen in deze Kamer helaas niet voor goede ideeën; het is in de Eerste Kamer onze rol om te stemmen voor deugdelijke wetgeving. Daarom zullen wij tegen deze wet stemmen.

Annex 2

Wetswijziging

ARTIKEL I

WIJZIGING VAN DE WET OP HET HOGER ONDERWIJS EN WETENSCHAPPELIJK ONDERZOEK

De Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek wordt als volgt gewijzigd:

A

In artikel 1.1 wordt na onderdeel m een onderdeel ingevoegd, luidende: m1. eenheid van leeruitkomsten: onderwijseenheid waarin een samenhangend geheel van kennis, inzicht en vaardigheden is opgenomen welke een student op een leerwegaafhankelijke wijze kan verwerven en waarvan de beheersing op een leerwegaafhankelijke wijze kan worden aangetoond;

B

In artikel 7.3 wordt onder vernummering van het derde tot en met zesde lid tot vierde tot en met zevende lid, een lid ingevoegd, luidende:

3. Duale opleidingen, deeltijdse opleidingen, voltijdse opleidingen in het hoger beroepsonderwijs en voltijdse opleidingen in het wetenschappelijk onderwijs met een substantiële praktijkcomponent ten aanzien waarvan dit bij ministeriële regeling is bepaald, kunnen geheel of gedeeltelijk bestaan uit eenheden van leeruitkomsten. Bij deze ministeriële regeling worden tevens voorschriften van procedurele aard vastgesteld met betrekking tot de toepassing van dit lid. Deze voorschriften bevatten in ieder geval een regeling over de wijze waarop de docenten die verbonden zijn aan de desbetreffende opleiding kunnen instemmen met het gebruik van eenheden van leeruitkomsten.

C

Aan artikel 7.7 wordt een lid toegevoegd, luidende:

6. In afwijking van het tweede lid, kan bij de opleiding in het wetenschappelijk onderwijs beroepsuitoefening plaatsvinden gedurende de propedeutische fase van een bacheloropleiding of, indien die fase niet is ingesteld, gedurende de eerste periode in die opleiding met een studielast van 60 studiepunten, indien de beroepsuitoefening plaatsvindt binnen een eenheid van leeruitkomsten.

D

Artikel 7.8 wordt als volgt gewijzigd:

1. Aan het slot van het eerste lid wordt een volzin toegevoegd, luidende: Indien de bacheloropleiding geheel bestaat uit eenheden van leeruitkomsten, kan het instellingsbestuur daarbij onderscheid maken naar de inrichting van die opleiding, bedoeld in artikel 7.7, eerste lid.

2. Onder vernummering van het derde tot en met vijfde lid tot vierde tot en met zesde lid, wordt een lid ingevoegd, luidende:

3. Indien een deeltijdse of duale bacheloropleiding in het hoger beroepsonderwijs geheel bestaat uit eenheden van leeruitkomsten, kan het instellingsbestuur, in afwijking van het tweede lid, besluiten geen propedeutische fase in te stellen. Het instellingsbestuur kan daarbij onderscheid maken naar de inrichting van die opleiding, bedoeld in artikel 7.7, eerste lid.

E

Artikel 7.13, tweede lid, wordt als volgt gewijzigd:

2. Onder vervanging van ‘, en’ aan het slot van onderdeel x door een komma en onder vervanging van de punt aan het slot van onderdeel y door ‘, en’ wordt een onderdeel toegevoegd, luidende: z. indien van toepassing, de wijze waarop en de termijn waarbinnen het studieplan, bedoeld in artikel 7.14a, wordt vastgesteld.

F

Na artikel 7.14 wordt een artikel ingevoegd, luidende:

Artikel 7.14a. Studieplan bij eenheden van leeruitkomsten

1. Indien de student een of meerdere eenheden van leeruitkomsten volgt, en voornemens is gebruik te maken van de mogelijkheid tot leerwegaafhankelijke invulling daarvan, stelt het instellingsbestuur in overleg met de student per maximaal 30 studiepunten, of, indien de studielast van een eenheid van leeruitkomsten meer bedraagt, per eenheid van leeruitkomsten, een studieplan vast.

2. In het studieplan is ten minste opgenomen:

- a. op welke eenheid of eenheden van leeruitkomsten het studieplan van toepassing is;
  - b. de wijze waarop de student de kennis, het inzicht en de vaardigheden van een eenheid van leeruitkomsten voornemens is te gaan verwerven;
  - c. de wijze waarop de student wordt begeleid; en
  - d. de wijze waarop de beheersing van de eenheid of eenheden leeruitkomsten zal worden aangetoond en beoordeeld.
3. De overeenkomst, bedoeld in artikel 7.7, vijfde lid, wordt, indien van toepassing, als bijlage aan het studieplan toegevoegd.
4. Bij het vaststellen van het studieplan wordt rekening gehouden met de uitgangspositie, werksituatie, kenmerken en behoeften van de student.

Annex 3

Bericht OCW

Vandaag (24/09/24) heeft de Eerste Kamer heeft ingestemd met de Wet Leeruitkomsten. Dit betekent dat opleidingen de mogelijkheid krijgen om te werken met 'eenheden van leeruitkomsten' die leerwegaafhankelijk getoetst moeten worden. Dit maakt het voor werkenden mogelijk om hun eerdere leerervaringen (in werk of in non formeel onderwijs) in te zetten bij het aantonen van beroepsbekwaamheid in een erkende Hbo-opleiding. Dus als iemand kan aantonen dat zij of hij al eerder iets geleerd heeft dan kan deze leerervaring worden gebruikt om te beoordelen of al voldaan is aan de beoordelingscriteria voor (delen van) modules en/of eenheden van leeruitkomsten. Verder studeren kost zo minder tijd en wordt aantrekkelijker.

Vandaag is ook het document 'Valideren in het hoger onderwijs, begripsverheldering en ontwikkeling' aangeboden aan de leden van het LLO Platform van de Vereniging Hogescholen. Valideren wordt gedefinieerd als "het erkennen en waarderen van alle relevante kennis, vaardigheden en attitudes van een lerende ten opzichte van professionele, met het werkveld afgestemde referentiekaders." Het uitgangspunt van valideren is dat je niet opnieuw hoeft te leren wat je al kent en kunt. Valideren speelt een cruciale rol om te bepalen of de eerdere ervaring van een lerende voldoet aan de beoordelingskaders (inhoud en niveau) van (delen van) een opleiding of een eenheid van leeruitkomsten. Het volledige rapport is als bijlage toegevoegd bij dit bericht.

De werkgroep valideren hoopt in het vervolg een handreiking te kunnen schrijven die op brede steun binnen het hoger onderwijs kan rekenen, waarbij we geïnspireerd zijn door wat er in het mbo al is gemaakt (zie https://lnkd.in/eakn_eu3). Vandaag zijn we in ieder geval weer twee stapjes verder op weg naar een meer laagdrempelig LLO-aanbod binnen het HBO.